

รายงานฉบับสมบูรณ์
(Final Report)

โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง
Changes in Highland Communities' Quality of Life

แผนงานวิจัย: การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่ม
แก่มุมปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ และมิติด้านสังคม

โดย

เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และคณะ

สนับสนุนทุนวิจัยโดย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง

Changes in Highland Communities' Quality of Life

แผนงานวิจัย: การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าเพิ่มแก่

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ และมิติด้านสังคม

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร. เบญจพรรณ เอกะสิงห์	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. อ.ดร. ประทานทิพย์ กระจมล	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. อ.ดร. นัทธมน ชีระกุล	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. อ.ดร. พิมพิมล แก้วมณี	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กันยายน 2559

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) (สวพส.) คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ สวพส. ที่สนับสนุนทุนวิจัย และขอบคุณเจ้าหน้าที่ของ สวพส. ทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณเกษราภรณ์ ศรีจันทร์ และคุณกษพร สุขจิตติบุญญ ที่ได้ช่วยประสานงานในเรื่องต่างๆ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น

ขอขอบคุณ เกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสวพส. ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงทั้ง 8 แห่งที่เป็นพื้นที่ศึกษา ที่กรุณาเสียสละเวลา ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลทั้งในช่วงเก็บแบบสอบถามและการสนทนาเจาะลึก/ประชุมกลุ่มย่อย ยินดีตอบคำถามและให้ความร่วมมือต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จนได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่สูงต่อไปได้

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางสาวกฤษฎณี เจริญทรัพย์ ที่ได้ช่วยเหลือในประสานงานโครงการ ตลอดจนการเก็บข้อมูล ลงรหัส และ ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วน ทำให้การวิจัยในครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้อำนวยความสะดวก ให้สถานที่ และอุปกรณ์การวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ นางสาวสมจิต ธารารักษ์ ที่ได้อำนวยความสะดวกการเบิกจ่าย และ ทำบัญชี ของโครงการฯ เป็นไปอย่างราบรื่น

คณะผู้วิจัย หวังว่า ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่ สวพส. ที่สามารถใช้ในการวางแผน ดำเนินการต่อไปในอนาคต เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาคนและการพัฒนาพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงแบบโครงการหลวงที่เกี่ยวข้องต่อไป

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ	รศ.ดร. เบญจพรรณ เอกะสิงห์	ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร และ ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นักวิจัย	อ.ดร. ประทานทิพย์ กระทบ	ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร และ ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	อ.ดร. นัทธมน ชีระกุล	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	อ.ดร. พิมพิมล แก้วมณี	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยวิจัย	นางสาวกฤษณี เจริญทรัพย์	ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการศึกษาวิจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงแบบโครงการหลวง ที่ได้ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) (สวพส.) ใน 8 พื้นที่ศึกษา ใน 4 จังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 และเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และเสนอแนะแนวทางที่ควรดำเนินการต่อไป

คณะนักวิจัยได้มีการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่โครงการฯ โดยการใช้แบบสอบถาม จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 908 ตัวอย่าง เป็นครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของ สวพส. 411 ราย ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วน อาจได้ความรู้ หรือสิ่งสนับสนุนบางส่วน แต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ รวมกลุ่มนี้ 100 ราย และครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง รวมกลุ่มนี้ 397 ราย การเก็บข้อมูลครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการของ สวพส. เพื่อเป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอีกทางหนึ่ง ครัวเรือนที่เก็บข้อมูลก็เป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน และมีบริบททางกายภาพ ชีวภาพ ที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนั้นยังได้มีการสนทนากลุ่มแบบเจาะลึกในทุกพื้นที่ศึกษา และได้สนทนากับกลุ่มเจ้าหน้าที่ของ สวพส. เพื่อหาข้อมูลของแต่ละพื้นที่ด้วย พื้นที่ที่ครอบคลุมประกอบด้วยโครงการพัฒนาที่สูงแบบโครงการหลวง 1) ปางแดงใน 2) โหล่งขอด 3) ห้วยเป้า 4) ป่ากล้วย 5) ปางหินฝน ซึ่งอยู่ลุ่มน้ำปิง จ. เชียงใหม่ 6) แม่สลอง ลุ่มน้ำกก-โขง จ. เชียงราย 7) ขุนสถาน ลุ่มน้ำน่าน จ.น่าน และ 8) แม่สลอง ลุ่มน้ำสาละวิน จ. ตาก

ในด้านการรอบการวิจัย โครงการวิจัยนี้จะใช้แนวคิดการดำรงชีพที่ยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework, SLF) ที่ปรับปรุงโดย OECD (2011b) มาเป็นกรอบในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิต ตามกรอบแนวคิดนี้ได้แยกความกินดีอยู่ดีออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นคุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้านคือ 1) สถานะด้านสุขภาพ 2) ความสมดุลของการทำงานและการใช้ชีวิตด้านอื่น 3) ด้านการศึกษาและทักษะ 4) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 5) ด้านการมีส่วนร่วมและการปกครอง 6) ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม 7) ด้านความปลอดภัยส่วนบุคคล และ 8) ด้านความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ส่วนที่ 2 เป็นสภาพความเป็นอยู่ที่สามารถวัดได้ง่าย ประกอบด้วย รายได้ การจ้างงาน และ ความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น ทั้งสองส่วนนี้ ก็ได้รับอิทธิพลมาจากทุนทางสังคม 5 ด้านคือ ทุนทางกายภาพ

ทุนทางการเงิน ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางสังคม ส่วนความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นนั้น เป็นบริบทภายนอก โครงการศึกษาวิจัยนี้จะเน้นการวัดผลลัพธ์ในการดำรงชีพ ซึ่งคือคุณภาพชีวิต และความกินดีอยู่ดี และเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านทุนทางสังคม โดยให้น้ำหนักไปที่ทุนด้านเศรษฐกิจสังคม และการทำงานขององค์กรการพัฒนา เพื่อหาว่าตัวแปรใดมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ในการดำรงชีพ อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายก็เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ประกอบข้อสรุปความเชื่อมโยงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์การดำรงชีพ และคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ

ทุนทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และความเปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษาใน 8 พื้นที่ โดยรวม พบว่า ครุว์เรือนเกษตรกรในพื้นที่ศึกษามีสภาพที่ดินที่มีความลาดชัน ขาดน้ำชลประทาน บางพื้นที่ขาดสาธารณูปโภคที่สำคัญ เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ การเข้าถึงตลาด แต่การมีถนนก็ดีพอควร แม้ว่าบางพื้นที่จะไกล ครุว์เรือนมีขนาดใหญ่ ขาดการศึกษา ขาดการส่งเสริมทางเกษตรจากภาครัฐ จนกระทั่งมี สวพส. เข้ามาทำงานพัฒนาในพื้นที่ เป็นชุมชนที่ทำการเกษตรเป็นหลัก และตอบรับกับการส่งเสริมเทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ๆ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เกษตรผสมผสานอย่างดี

ในภาพรวมแล้ว พื้นที่โครงการพัฒนาฯ หลายแห่งยังมีสาธารณูปโภคบางด้านไม่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม มีการพัฒนาสาธารณูปโภคดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่มีโครงการพัฒนาฯ ของสวพส. เข้ามาทำงานในพื้นที่

ในด้านที่ดินทำกิน ส่วนใหญ่ของพื้นที่เกษตรในทุกพื้นที่ เป็นพื้นที่ลาดชัน 20-45% พื้นที่เฉลี่ยในการทำการเกษตร 15-35 ไร่ต่อครุว์เรือน โดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเข้าร่วมฯ มีพื้นที่การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มไม่เข้าร่วมฯ

อาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลักของครุว์เรือนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ส่วนอาชีพรองคือ ค้าขาย ส่วนพืชที่ปลูก มีความสำคัญแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ พืชที่ สวพส. ได้นำไปส่งเสริม ก็พบว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน สำหรับกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ พืชดั้งเดิมก็ยังมียาสูบอยู่มาก

ในด้านทุนทางสังคม ในพื้นที่โครงการฯ ทุกแห่ง ครุว์เรือนส่วนใหญ่มีความพอใจในชุมชนของตนเองในระดับมาก

ครุว์เรือนเกือบทั้งหมดในทุกพื้นที่โครงการฯ มีความคิดเห็นว่าชุมชนของตนมีชนิดพืชและสัตว์ในป่าที่หลากหลายในระดับดีถึงดีมาก และป่าไม้ในชุมชนของตนมีความอุดมสมบูรณ์ใน

ระดับดีถึงดีมาก ซึ่งอาจเป็นผลจากการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานสนับสนุน เช่น สวพส. เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น และคนในชุมชน ที่ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

ความเสี่ยงทางกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลง

ภาพของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในรอบ 10 ปีในพื้นที่โครงการ 8 แห่ง พบว่า แม้ว่าในปัจจุบัน (ระยะ 3-5 ปีมานี้) กลุ่มเข้าร่วมฯ มีครัวเรือนที่ประสบกับความไม่แน่นอนของผลผลิต การขาย ราคา และภัยธรรมชาติต่างๆ ในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อ 10 ปีที่แล้ว ความเสี่ยงในหลายด้านลดลงเมื่อเทียบปัจจุบัน กับในอดีต 5 ปี และ 10 ปี เช่น ความเสี่ยงเรื่องผลผลิต ราคา ตลาด ภัยแล้ง น้ำท่วมและโรคแมลงในกลุ่มร่วมโครงการฯ เทียบกับกลุ่มที่ไม่ร่วมโครงการฯ โดยเฉพาะในพื้นที่ปางแดงใน ปากกล้วย ปางหินฝน และห้วยเป้า

ในด้านผลผลิต แม้ว่าในปัจจุบันยังมีความแปรปรวนของผลผลิตมากในหลายพื้นที่ สืบเนื่องจากภาวะแล้ง และ ศัตรูพืช แต่เมื่อพิจารณาในรอบ 10 ปีพบว่าความแปรปรวนได้ลดลงกว่าในอดีต เมื่อเทียบกลุ่มเข้าร่วมฯ กับกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ ด้านความแปรปรวนของผลผลิตลดได้มากสำหรับ ปางแดงใน ห้วยเป้า และ ปากกล้วยใน จ. เชียงใหม่

ในพื้นที่ปางแดงใน ห้วยเป้า และ ปากกล้วย จ. เชียงใหม่ ในกลุ่มเข้าร่วมฯ มีการลดลงของความเสี่ยงเรื่องโรค แมลงดีกว่า กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ แม้ว่าในบางพื้นที่ เช่น ปากกล้วย ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สลอง จ. เชียงราย และ ขุนสถาน จ. น่าน มีมูลค่าเฉลี่ยความเสียหายจากโรคแมลงระบาดในกลุ่มเข้าร่วมฯ มากกว่ากลุ่มไม่เข้าร่วมฯ เพราะมีการปลูกพืชผัก ไม้ผลที่มีราคาแพงยิ่งขึ้น

พื้นที่ปางแดงใน จ. เชียงใหม่ มีการลดลงของภัยแล้งมากที่สุด ร้อยละ 70 ของกลุ่มเข้าร่วมฯ ระบุว่าภัยแล้งในระยะ 6-10 ปีที่ผ่านมา มีมากกว่าในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ในแง่มูลค่าความเสียหายจากภัยแล้ง มูลค่าความเสียหายในกลุ่มเข้าร่วมโครงการฯ ต่ำกว่ากลุ่มไม่เข้าร่วมโครงการฯ คือ ปางแดงใน โหล่งขอด ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ และขุนสถาน จ. น่าน

เมื่อพิจารณาความรุนแรงของภาวบน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลอดระยะ 5 ปีมานี้ พบว่าในทุกกลุ่มการเข้าร่วมนั้น ครัวเรือนเกือบทั้งหมดไม่เคยประสบกับปัญหานี้มาก่อน

ในด้านความเสี่ยงด้านราคา ในปัจจุบันก็ยังคงมีความแปรปรวนด้านราคาอยู่ ซึ่งในกลุ่มเข้าร่วมโครงการฯ ระบุว่าความแปรปรวนด้านราคาสูงกว่ากลุ่มไม่เข้าร่วม แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอดีต พบว่ามีการลดความแปรปรวนด้านราคา ซึ่งเห็นชัดในปางแดงใน และ ปากกล้วย

จ. เชียงใหม่ ส่วนการลดความแปรปรวนเรื่องการขายผลผลิตเกษตรจากอดีตมาปัจจุบัน เห็นได้ชัดในกลุ่มเข้าร่วมฯ ที่ปางแดงใน และ ปากล้วย จ. เชียงใหม่

ความมั่นคงทางอาหาร

ด้านความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน พบว่าในหลายพื้นที่ศึกษายังไม่มั่นคง พื้นที่ที่ศึกษา ปากล้วย จ. เชียงใหม่ และ แม่สลอง จ. ตาก ยังมีความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับสูงอยู่ที่ ปากล้วยเป็นเพราะชุมชนขาดพื้นที่ปลูกข้าว ส่วนที่แม่สลองชุมชนยังขาดรายได้ที่จะหาซื้ออาหารและอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ขาดโอกาสในการขายผลผลิตในราคาที่ดี และขาดอาชีพรองรับพื้นที่ที่ยังมีความไม่มั่นคงทางอาหารระดับสูงรองลงมาคือ ที่ปางแดงใน และ โหล่งขอด ซึ่งที่ปางแดงในและโหล่งขอดขาดแคลนน้ำชลประทาน ในพื้นที่ ปางแดงใน โหล่งขอด และ ปากล้วย การเข้าร่วมกับโครงการฯ จะทำให้ความมั่นคงทางอาหารดีขึ้น พื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุด คือ ที่ ขุนสถาน และห้วยเป้า ซึ่งมีที่ดินทำกินและน้ำชลประทานในระดับดี รองลงมาคือที่ ปางหินฝน และ แม่สลอง ครัวเรือนมีความสามารถเข้าถึงตลาดและอาชีพเพื่อหารายได้ดีกว่าพื้นที่อื่น

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ครัวเรือนระบุว่าทำให้อาหารไม่เพียงพอคือ รายได้ไม่เพียงพอผลผลิตทางการเกษตรต่ำ และ ขาดแคลนน้ำ ตามลำดับ สำหรับวิธีแก้ไขปัญหาขาดแคลนอาหารระยะสั้น คือ ยืมเงิน หรืออาหารจากเพื่อนบ้าน หรือญาติ เก็บผัก หาของป่า ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และ หางานรับจ้างทำ ส่วนวิธีแก้ปัญหาระยะยาว คือ ปลูกผัก และพืชต่างๆเพิ่มขึ้น เลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น และ รับจ้าง เป็นหลัก

ในด้านแหล่งอาหารที่บริโภคในรอบ 10 ปี ส่วนใหญ่พบว่า อาหารจากแหล่งธรรมชาติลดลง การผลิตข้าวลดลง และมูลค่าอาหารที่ซื้อมากขึ้น ซึ่งทำให้ครัวเรือนต้องมีค่าใช้จ่ายค่าอาหารเพิ่มขึ้น จึงจะสามารถมีความมั่นคงทางอาหารในระดับเดิม หรือ ดีกว่าเดิมได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรรมมีการเข้าสู่เศรษฐกิจที่พึ่งพาเงินมากขึ้น ความจำเป็นที่ต้องหารายได้เงินสดก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัว

รายได้และความเปลี่ยนแปลงในรอบ 10 ปี

ในด้านรายได้ อาจแบ่งกลุ่มรายได้ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มรายได้สูง คือ ขุนสถาน มี กลุ่มที่ 2 กลุ่มรายได้ปานกลาง คือ ปางหินฝน ห้วยเป้า และ ปากล้วย จ. เชียงใหม่ กลุ่มที่ 3 กลุ่มรายได้ต่ำ แม่สลอง จ. เชียงใหม่ ปางแดงใน และ โหล่งขอด จ. เชียงใหม่ กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มรายได้ต่ำมาก คือ แม่สลอง จ. ตาก พื้นที่ที่มีรายได้ต่ำสุด ความยากจน และ ความไม่

มั่นคงทางอาหารสูงสุด คือ แม่สอง จ. ตาก มีความยากจนอยู่ถึงร้อยละ 95 ในปี พ.ศ. 2558 แม้ว่ามียัตราการเติบโตทางรายได้ดีในรอบ 10 ปี ในพื้นที่อื่นนอกจากแม่สอง มีความยากจนร้อยละ 34-48 ยกเว้นที่ ปากกล้วย โดยรวมยากจนร้อยละ 65 และขุนสถาน จ. น่าน ร้อยละ 15

รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนมียัตราการเติบโตที่สูงในช่วง 10 ปี ในกลุ่มเข้าร่วมฯ มียัตราการเติบโตโดยรวม ร้อยละ 10 ในขณะที่กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน และกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ มียัตราการเติบโตโดยรวม ร้อยละ 6 ส่วนรายได้จากการปลูกพืชมีการเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในพื้นที่ต่างๆ ของกลุ่มของครัวเรือนที่เข้าร่วมกับ สวพส. ในช่วง 5 ปีหลัง เช่น ปางแดงใน ปากกล้วย ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สอง จ. เชียงราย และขุนสถาน จ. น่าน เมื่อเทียบรายได้และความเปลี่ยนแปลงทางรายได้ พบว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มเข้าร่วมฯ และ ไม่เข้าร่วมฯ เห็นชัดที่สุดที่ขุนสถาน และปากกล้วย แต่ที่ปากกล้วย สัดส่วนคนยากจนและคนไม่มั่นคงทางอาหารยังสูงมากอยู่ แม้ว่ารายได้จะสูงขึ้นในรอบ 10 ปีก็ตาม อาจสรุปได้ว่า สวพส. ได้มีส่วนทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้มากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีความยากจนลดลง และทำให้ศักยภาพในการหาซื้ออาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารดีขึ้น

คุณภาพชีวิตและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 10 ปี

คุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ พบว่า ครัวเรือนในพื้นที่โหล่งขอด และห้วยเป้า จ. เชียงใหม่ มีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีมากกว่าพื้นที่ศึกษาอื่น แต่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพชีวิตไม่มากนักในรอบ 10 ปี ที่โหล่งขอด ส่วนที่ดีเพิ่มขึ้น คือ คุณภาพสิ่งแวดล้อมและความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ส่วนที่ห้วยเป้าคือ สมดุลในชีวิต-งาน การศึกษาและทักษะ การมีส่วนร่วมภาคพลเมืองฯ และความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ใน 8 พื้นที่ที่ศึกษา ในปัจจุบัน ถือว่ามีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีมากขึ้น แต่ที่แม่สอง จ. ตาก เป็นพื้นที่ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตในรอบ 10 ปีมากที่สุด และเมื่อเทียบระหว่างการเข้าร่วมฯ เข้าร่วมฯ บางส่วน และไม่เข้าร่วมฯ กับ สวพส. พบว่า กลุ่มที่เข้าร่วมฯ ที่แม่สองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากเดิมเมื่อ 10 ปีที่แล้วอยู่ในระดับปานกลาง เป็นระดับ “มาก” ได้ แต่กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน และกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ แม้ว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในช่วงคุณภาพชีวิตระดับ “ปานกลาง” เช่นเดิม

พื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่เห็นได้ชัดรองลงมาได้แก่พื้นที่ปากกล้วย ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สอง จ. เชียงราย และขุนสถาน จ. น่าน (เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย) เห็นชัดในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม การศึกษาและทักษะ ในกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฯ พื้นที่ปางแดงใน จ.

เชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตน้อยกว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในพื้นที่ศึกษาอื่นๆ แต่ยังมีระดับใกล้เคียงกับแม่ฮ่องสอน และอยู่ในระดับดีมาก ด้านที่ได้คะแนนน้อยคือด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและสุขภาวะ

โดยรวม พบว่า “คุณภาพสิ่งแวดล้อม” มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือ “การศึกษาและทักษะ” แต่ “ความสัมพันธ์ทางสังคม” และ “สุขภาวะ” มีการเปลี่ยนแปลงลดลง เมื่อเทียบกับ 10 ปีก่อน จากสรุปลำดับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต ในบางพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตมีทิศทางที่แย่งลง กลุ่มเข้าร่วมโครงการฯ กับ สวพส. มีคะแนนเป็นลบที่น้อยกว่ากลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วนและกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลลัพธ์การดำรงชีพในหลายๆด้านโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติ ด้านรายได้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ ประกอบด้วย การศึกษาสูงสุดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่เกษตร ทรัพย์สินของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ป่าแดงใน ป่ากล้วย ห้วยเป้า ขุนสถาน และปางหินฝน ส่วนปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้รายได้ครัวเรือนลดลง ได้แก่ การมีพื้นที่ทำการเกษตรที่ลาดชันตั้งแต่ 20 เป็นต้นไป ถ้าพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ เกษตรของครัวเรือนในปี 2558 ได้แก่ ขนาดพื้นที่เกษตร ทรัพย์สินของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน การเข้าร่วมกับ สวพส. และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ ป่าแดงใน ป่ากล้วย ขุนสถาน และปางหินฝน การเข้าร่วมกับ สวพส. นั้นมีโอกาสในเกษตรกรรมสร้างรายได้เพิ่มขึ้นถึงประมาณ 25,000 บาท

สำหรับผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านความอยู่ดีมีสุขนั้น พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน ได้แก่ ความพอใจในชุมชน คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกับ สวพส. การมีไฟฟ้า และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ป่ากล้วย โหล่งขอด ห้วยเป้า ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ และขุนสถาน จ. น่านอีกด้วย ดังนั้นสิ่งที่ยังต้องการการพัฒนาและส่งเสริมในพื้นที่ของโครงการเพื่อเพิ่มความอยู่ดีมีสุขให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การพัฒนาสังคมและชุมชน การส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านไฟฟ้า เพราะมีหลายชุมชนในพื้นที่ศึกษายังมีปัญหาเรื่องการมีไฟฟ้าใช้อยู่

สำหรับผลลัพธ์การดำรงชีพด้านความมั่นคงทางอาหาร พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน และความหลากหลายของพืชที่ปลูก นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ ห้วยเป้า และปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สลอง จ. เชียงราย และ ชุนสถาน จ. น่าน มีความน่าจะเป็นที่จะมีความมั่นคงทางอาหารสูงกว่าพื้นที่อื่น ส่วนจำนวนสมาชิกครัวเรือนมีอิทธิพลต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร ดังนั้น การศึกษานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถช่วยเหลือกันและกันด้านอาหารได้ ความหลากหลายของชนิดพืชก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มมูลค่าอาหารบริโภคของครัวเรือน อีกทั้งจำนวนชนิดพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการฯ ก็มีส่วนช่วยทำให้ครัวเรือนมีผลผลิตพืชเพื่อขาย สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และครัวเรือนสามารถนำรายได้นั้นไปซื้อหาข้าวและอาหารได้ เป็นการเพิ่มความมั่นคงทางอาหารอีกทางหนึ่ง การมีสมาชิกในครัวเรือนที่สูงก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารได้

ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ในด้านความคิดเห็นของชาวบ้าน สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในเรื่องความสำคัญและใกล้ชิดกับชาวบ้านและกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ โดยเฉพาะความสำคัญและใกล้ชิดของชาวบ้านกับ สวพส. พบว่าในกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการฯ สวพส. ได้คะแนนอยู่ในอันดับ 1 ใน 6 พื้นที่ใน 8 พื้นที่ศึกษา คือ ทั้ง 5 พื้นที่ในเชียงใหม่ และ ชุนสถาน จ. น่าน ส่วนที่ แม่สลอง และแม่สลองให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญและใกล้ชิดอันดับ 1 พบว่าเกือบทุกพื้นที่ สวพส. มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านดีมาก อยู่ในระดับเดียวกับโรงเรียนและอนามัย ใกล้ชิดกว่า อบต. พัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้าน หรือ หน่วยงานอื่น กล่าวโดยรวมคือ ชาวบ้านเห็นความสำคัญของ สวพส. เป็นอันมาก ว่าเป็นหน่วยงานที่ทำงานพัฒนาการเกษตร และ ใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หลายๆฝ่ายโดยเฉพาะในสำนักพัฒนาฯ ของ สวพส. พบว่า มีความก้าวหน้ามากในช่วง 5 ปีหลังของการทำงาน ของ สวพส. เกิดการปรับระบบการจัดการภายใน สวพส. มีการสร้างกลุ่มลุ่มน้ำ กลุ่ม growth pole ทำให้เจ้าหน้าที่มีระบบการทำงานที่เอื้ออำนวยให้มีความช่วยเหลือกันเป็นทีมมากยิ่งขึ้น มีการทำแบบบูรณาการมากขึ้น ทำให้การทำงานของ สวพส. เกิดความสำเร็จที่ดีมากขึ้น การพัฒนาที่ต้องทำในหลายๆด้านพร้อมกัน ถือเป็นเอกลักษณ์ของการพัฒนาของ สวพส. ในขณะเดียวกัน เป็นความยากลำบากที่ท้าทาย

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การทำงานก็มีการเน้นในบางหมู่บ้าน บางพื้นที่ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะมีพื้นที่รับผิดชอบที่กว้าง และมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่น้อย

สรุป

อาจสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในพื้นที่ศึกษาในหลายๆด้านโดยผ่านการทำงานของ สวพส. ข้อดีของการทำงาน สวพส. คณะผู้วิจัยพบว่าเป็น 1) เน้นการทำงานเชิงบูรณาการ ที่ออกแบบกระบวนการทำงานพัฒนาการเกษตร ที่ไม่ใช่คนจำนวนมาก แต่เจ้าหน้าที่ต้องมีความกว้าง และรอบรู้หลายด้าน และมีการทำงานด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเกษตรควบคู่ไป 2) เน้นการช่วยเหลือกันเป็นทีม 3) เจ้าหน้าที่ที่มีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน และ อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง 4) เน้นการให้องค์ความรู้จากแหล่งต่างๆ 5) เน้นการทำงานร่วมกับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านเป็นตัวขับเคลื่อนงาน 6) เน้นการทำงานร่วมกับภาคอื่นๆ ประสานงานความร่วมมือหลายฝ่าย 7) เน้นการส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ผลสำเร็จของการพัฒนาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ทาง สวพส. ประสบผลสำเร็จดีมากในทุกๆด้าน ได้ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น และชาวบ้านก็เห็นความสำคัญของ สวพส. ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขา ความสำเร็จของ สวพส. เห็นได้ชัดขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเมื่อ สวพส. มียุทธศาสตร์การทำงาน และระบบการทำงานที่ดีขึ้น และเกิดจากความทุ่มเทการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ซึ่งในภาพรวม คณะผู้วิจัยมีความชื่นชมผลงานของ สวพส. และเห็นว่า สวพส. ได้ทำงานการพัฒนาพื้นที่ได้ดี ได้ปรับการทำงานให้ดีขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา เป็นหน่วยงานทำการพัฒนาครอบคลุมหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการเกษตรที่มีหน่วยงานน้อยแห่งที่สามารถทำได้ดีเช่นนี้

Executive Summary

This research on “Changes in Highland Communities’ Quality of Life” has as its objectives to study changes in quality of life of highland communities within 8 the Highland Research Development Institute (HRDI) operated project areas in 4 provinces since 2006 and to find out factors influencing outcomes of highland communities’ quality of life development so as to recommend future courses of action.

A total of 908 households were interviewed using questionnaires comprising 411 households who have participated in HRDI activities, 100 households who have partially participated in HRDI activities receiving some inputs or trainings but have not fully engaged in the project activities and 397 households who have not participated in HRDI activities. Data were collected from those who have not engaged in HRDI activities in the same areas with similar biophysical conditions in order to make comparison of the outcomes with those who have. Moreover, in-depth focus groups were also conducted in all sites including focus groups with HRDI officials to obtain information on the work in particular sites. The study areas cover HRDI project in 1. Pang Daeng Nai 2. Luong Kod 3. Huay Pao 4. Pa Kluay 5. Pang Hin Fon in Ping Watershed in Chiang Mai province 6. Mae Salong, Kok –Mekong Watershed in Chiang Rai province 7. Khun Satan, Nan Watershed in Nan province and 8. Mae Song, Salawin Watershed in Tak province.

The research used Sustainable Livelihood Framework (SLF) which was modified by OECD (2011) as its conceptual framework guiding data collection and analysis. Well-being was divided into 2 parts: the first covered 8 components namely 1) health status 2) work-life balance 3) education and skills 4) social connections 5) civic engagement and governance 6) environmental quality 7) personal security and 8) subjective well-being; the second part dealt with tangible material well being, namely, income, employment and food security. The two parts are influenced by 5 aspects of social capital being physical, financial, human, natural and social capital. Risks and uncertainty are the external context. The research will find out relationship between social capital and outcomes on quality of life and well-being to determine which factors have influence on the livelihood outcomes. Finally, opinion of stakeholders are important to take into account in concluding about the factors influencing livelihood outcomes and different aspects of quality of life.

Biophysical, Economic and Social Capital and its Changes

The research finds out that the 8 study areas have mostly sloping land areas, no irrigation and some areas lack important infrastructure like electricity and telephone or access to market. There are nevertheless good roads in these areas although some areas are quite remote. The households are large in size, have low education and had low access to government extension service until HRDI came to the areas. These communities are mainly agriculturalists and are responsive to new agricultural technologies and environmental conservation. They readily adopt tree-based crops and integrated farming.

In the overall, the infrastructure in some aspects in many HRDI project areas is not yet good. Nevertheless, the development of infrastructure has been substantially improved during the past 5 years the period of which coincided with the period when HRDI began work.

In terms of farming land, most of the farm land in all areas are sloping land with 20–45% slope. Average size of farm land was 15–35 rai. It can be said that average size of farm land among those who have participated in HRDI activities is higher than for those who have not participated.

Agriculture is the main occupation of most households in the areas. Secondary occupation is trading. The crops which are important in the areas are different in each location but the crops introduced by HRDI are important to the livelihood of the villagers. For those who have not participated with HRDI activities, traditional crops are still dominant.

In terms of social capital in all project areas, it was found that most households were very satisfied with their own communities.

Almost all households in all project areas had the opinion that their own communities have good to very good biodiversity in plant and animal varieties and that forests in their communities were abundant to very abundant. This may be due to cooperation among officials like those from HRDI and local administrators and villagers who joined hands to conserve the environment.

Biophysical, and economic risks and changes in the risks

It was found that risks in many aspects have been reduced from the past 5 years and 10 years e.g. risks in outputs, prices, market, droughts, floods and pests for those households who have participated in HRDI activities compared with those who have not.

In terms of output, although there are still output variations in many areas due to droughts and pests but the variations have been smaller than in the past 10 years for those who have participated with HRDI activities compared to those who have not. This is especially remarkable in Pang Daeng Nai and Pa Kluay in Chiang Mai province.

In the group who have participated with HRDI activities in Pang Daeng Nai, Huay Pao and Pa Kluay in Chiang Mai province, there were lower risks due to pests than in the group who have not participate with HRDI activities. Nevertheless, those who have participated with HRDI activities in Pa Kluay and Pang Hin Fon in Chiang Mai province, Mae Salong, Chiang Rai province and Khun Satan, Nan province had higher costs of pest damage than those who have not. This is because they have planted higher-valued crops and fruit trees than the other group.

In terms of drought, 70 percent of those who have participated in HRDI activities in Pang Daeng Nai, Chiang Mai province reported that they had higher drought risks 6–10 years ago than 1–5 years ago measured in terms of damage costs. This is the highest percentage among the households in all areas. Pest damage costs were lower among those who have participated in HRDI activities than those who have not in Pang Daeng Nai, Luong Kod, Pang Hin Fon in Chiang Mai province and Khun Satan in Nan province.

In terms of flood risks in the past 5 years, there have not been flood problems among almost all households in the study areas.

In terms of price risks, there are currently price variations which are higher among those who participated with HRDI activities than those who have not but when compared with the past, it was found that price variations were reduced especially in Pang Daeng Nai and Pa Kluay in Chiang Mai province. Also, market variations are also smaller now compared to the past particularly in Pang Daeng Nai and Pa Kluay in Chiang Mai province.

Food Security

In terms of food security, it was found that in many areas, food security situations were not so good. In Pa Kluay, Chiang Mai province and Mae Song, Tak province, food insecurity is still high. In Pa Kluay, it is because the households lack land to grow rice while in Mae Song, the households lack income to buy food and they live in a remote location with less opportunity to sell output in good prices and to have good occupations. The next

areas with high food insecurity are Pang Daeng Nai and Luong Kod in Chiang Mai. These two areas lack irrigation. In Pang Daeng Nai, Luong Kod and Pa Kluay, for the households to participate in HRDI activities reduce food insecurity. Khun Satan, Nan province and Huay Pao, Chiang Mai province had the lowest problem of food insecurity. In these areas, the households have a good level of farm land and irrigation. Next are those in Pang Hin Fon, Chiang Mai province and Mae Salong, Chiang Rai province where the household have better access to market and income-generating occupations.

The most important reasons which the households reported to be the causes of food insecurity are insufficient income, low yield and lack of water respectively. Short-term strategies to cope with food shortages are borrowing money or food from neighbors or relatives, find wild vegetables, growing own vegetables, raising farm animals and seeking off-farm employment. Long-term strategies include growing more vegetables, raising more farm animals and seeking more off-farm employment.

In terms of sources of food in the last 10 years, it is found that wild food and rice production have been reduced and purchased food has increased. Household economy has been more cash dependent and the need to find cash is increased accordingly.

Income and changes in income during the past 10 years

In terms of income, it is found that there are four main income groups. First group has high income and this is in Khun Satan, Nan province. The second group has medium income and this is in Pang Hin Fon, Huay Pao and Pa Kluay, Chiang Mai province. The third group has low income and this is in Mae Salong, Chiang Rai province, Pang Daeng Nai and Luong Kod in Chiang Mai province. The fourth group has very low income and this is in Mae Song in Tak Province where 95 per cent of the households were under poverty line although the growth in income here has been good in the past 10 years. In other areas apart from Mae Song, the percentage of poverty was 34–48 per cent but it was 65 per cent in Pa Kluay, Chiang Mai province and 15 per cent in Kun Satan, Nan province.

The growth rate of average income per household in the past 10 years within the households who have participated in HRDI activities is 10 per cent per annum while for

those who have not participated in HRDI activities is 6 per cent per annum. Crop-related income have increased significantly among those who participated in HRDI activities in the last 5 years e.g. in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Pang Hin Fon in Chiang Mai province, Mae Salong in Chiang Rai province and Khun Satan in Nan province. Comparing income and changes in income between those who have participated and have not participated in HRDI activities, the most visible difference among the two groups are seen in Khun Satan, Nan province and Pa Kluay, Chiang Mai province. It can be concluded that HRDI has assisted villagers participated in its activities to have higher income in the past 10 years, having less poverty and more potential to have income to buy food for improved food security.

Quality of Life and Changes in Quality of Life in the past 10 years

In terms of quality of life and changes in quality of life, it was found that those households in Luong Kod and Huay Pao, Chiang Mai province have higher total quality of life than the households in other areas although the changes in quality of life in these areas in 10 years have not been large. In Luong Kod, environmental quality and subjective well-being is higher while in Huay Pao, work-life balance, education and skills, civic engagement and governance and subjective well-being is higher now than in the past. Among the 8 areas under study, the quality of life of the households has been very good but the changes in the quality of life in 10 years have been the greatest in Mae Song, Tak province. Comparing among those who have participated in HRDI's activities, those who partially participated and those who have not participated in HRDI's activities, it was found that those who participated in HRDI's activities improved their quality of life. 10 years ago, they had medium level of quality of life and now they have good quality of life. But for those who partially participated or did not participate with HRDI's activities, their quality of life is still in the medium level. The areas whereby the rate of change of quality of life have been visible apart from Mae Song are Pa Kluay and Pang Hin Fon Chiang Mai province, Mae Salong, Chiang Rai province, and Khun Satan, Nan province. Quality of environment and education and skills are aspects which are more visible in these areas.

Among those who have participated with HRDI's activities, the households in Pang Daeng Nai, Chiang Mai province have lower quality of life than the households in other areas but still at the comparable level with those Mae Song and still classified in the good level of quality of life. Aspects of quality of life with lower scores are social connections and health status.

In the overall, it was found that environmental quality has been improved, next areas of improvement is education and skills. On the other hand, social connections and health status have been declined comparing with 10 years ago. Nevertheless, for those areas which have a downward trend, the households who have participated in HRDI's activities have had a lower downward trend compared with those who have partially participated or have not participated in HRDI's activities.

Factors Influencing Quality of Life

This research has an analysis of factors influencing many aspects of livelihood outcomes using econometrics. In terms of income, the factors influencing improved income are found to be maximum education of the household members, size of farm land, household assets and household size. Improved income is remarkable in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Huay Pao and Pan Hin Fon in Chiang Mai province and in Khun Satan, Nan Province,. Factors effecting reduction in income include more than 20 per cent sloping farm land. Factors affecting increased in agricultural income in 2015 were agricultural land, household assets, household size, participation in HRDI's activities. Increased agricultural income was remarkable in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Pang Hin Fon in Chiang Mai province and Khun Satan, Nan province. Participation in HRDI's activities can increase household income about 25,000 baht per household.

In terms of well-being, it is found that factors influencing improved well-being are satisfaction in community, neighbors' quality of life and participation of HRDI activities and access to electricity. It is found that those households in Pa Kluay, Luong Kod, Huay Pao and Pang Hin Fon in Chiang Mai province and Khun Satan, Nan province have remarkable level of well-being. Therefore, what is needed to promote community well-being include

community and social development, infrastructural development especially access to electricity. Many study areas are still found to have problems accessing electricity. In terms of food security, factors influencing improved food security are neighbors' quality of life and diversified cropping. It is also found that the households in Huay Pao and Pang Hin Fon Chiang Mai province and Mae Salong, Chiang Rai province and Khun Satan, Nan province have notably enjoyed high levels of food security. This study has pointed to the importance of social connections and neighbors' quality of life. This can assist households in terms of food security as the community can help each other in terms of food. Moreover, as diversified cropping help increase value of food consumed by the households. HRDI has helped introduce a variety of crops to households enabling them to have more income. Rice and food can then be purchased to increase the households' food security. It was also found that large size of household is a factor to increase food insecurity.

Opinion of Stakeholders

As for the opinion of villagers concerning the importance and relations of the different agencies working in the villages particularly concerning the relations with HRDI, it was found that those who have participated in HRDI activities in 6 areas out of the 8 project areas ranked HRDI as the most important agency among all the agencies working the areas. These are all 5 areas in Chiang Mai province and Khun Satan, Nan province. In Mae Salong, Chiang Rai province and Mae Song, Tak province, the villagers ranked local schools as the most important agency in their areas. In all areas, HRDI was reported by villagers to have close relations with them as close as schools and health centers, closer than local administrative offices, community development office, village funds or other agencies. The villagers saw that HRDI officials as very important to them and that they work closely with the villagers on agricultural extension.

The research team interviewed many HRDI officials especially those working in Development Unit and found that there have been much progress in the past 5 years as there have been institutional reorganization into watersheds and growth poles making them more team-oriented and integration among themselves producing much progress.

Integrated development is a unique feature of HRDI mode of operation. At the same time, it challenges the relevant officials. The work of HDRI officials emphasizes certain areas or villages which is deemed necessary because responsible areas are vast and officials are few in number.

Conclusions

It can be concluded that strengths of HDRI work are in 1) integrated agricultural development using fewer staff but the staff have to be broad-based and knowledgeable in many aspects at the same time 2) team-oriented 3) the officials have close relations with villagers and work in the areas continuously 4) use knowledge from many sources 5) focus on villagers' participation making them development change agent 6) work with other partners in the project areas with coordination with other agencies and 7) focus on environmental friendly and indigenous knowledge based options.

It can be concluded that in the past 10 years, HRDI has been successful in all aspects improving people's quality of life and villagers have appreciated their work which is important to people's livelihood. The success of HRDI is more visible in the last 5 years when it has institutional strategies and improved organization structure as well as dedicated staffs to implement development work in HRDI project areas. In the overall, the research team have admiration for the good development work done by HRDI and thinks that HRDI has adjusted its work to achieve improvement over the years. It is the agency which works with many aspects of development especially in agriculture. Few agency is as good as HRDI in such manner.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
คณะผู้วิจัย	ii
บทสรุปผู้บริหาร	iii
Executive Summary	xi
สารบัญ	xix
สารบัญตาราง	xxiii
สารบัญรูปภาพ	xxxiv
บทคัดย่อ	xiv
Abstract	I
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 บทนำ	1-1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1-2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	2-1
2.1 แนวคิดทฤษฎี	2-1
2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2-3
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	3-1
3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	3-1
3.2 ขอบเขตการดำเนินงาน	3-3
3.3 การเก็บข้อมูลและจำนวนตัวอย่าง	3-4
3.4 วิธีวิเคราะห์	3-12
3.5 สถานที่ดำเนินการวิจัย	3-17
บทที่ 4 สภาพกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ศึกษา	4-1
4.1 กลุ่มตัวอย่าง	4-1
4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์	4-5
4.3 ประชากร	4-5
4.4 การศึกษา	4-11
4.5 อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	4-14
4.6 เหตุการณ์สำคัญในพื้นที่	4-15
4.7 โครงสร้างพื้นฐาน:สาธารณูปโภค	4-42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.8 ที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตร	4-58
4.9 ระบบพืชในพื้นที่ศึกษา	4-61
บทที่ 5 กิจกรรมและการทำงานด้านการพัฒนาเกษตรของ สวพส.ในพื้นที่ศึกษา	5-1
5.1 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ศึกษา	5-1
5.2 การเข้าร่วมโครงการฯ หรือได้รับการสนับสนุนจาก สวพส. ด้านเกษตร	5-25
บทที่ 6 ทุนการดำรงชีพ และการเปลี่ยนแปลงในรอบสิบปี	6-1
6.1 ทุนทางกายภาพ	6-1
6.2 ทุนทางการเงิน	6-23
6.3 ทุนมนุษย์	6-43
6.4 ทุนทางสังคม	6-44
6.5 ทุนทางธรรมชาติ	6-58
บทที่ 7 ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลผลิต ราคาและรายได้จากการเกษตร	7-1
7.1 ความไม่แน่นอนด้านผลผลิตเกษตร	7-1
7.2 ความไม่แน่นอนด้านราคาผลผลิตเกษตร	7-6
7.3 ความไม่แน่นอนด้านการขายผลผลิตเกษตร	7-9
7.4 ความรุนแรงของภาวะภัยแล้ง	7-12
7.5 ความรุนแรงของภาวบน้ำท่วม	7-16
7.6 ความรุนแรงของภาวะโรคแมลงระบาด	7-20
บทที่ 8 สถานะการดำรงชีพ I: อาชีพ การทำงาน	8-1
8.1 สถานการณ์ปัจจุบันด้านอาชีพ และการทำงาน	8-1
8.2 การเปลี่ยนแปลงอาชีพและการทำงาน	8-11
8.3 ความสำคัญของอาชีพเกษตร	8-18
8.4 อันดับความสำคัญของพืชต่อการดำรงชีวิต	8-22
บทที่ 9 สถานะการดำรงชีพ II: ความมั่นคงทางอาหารและความเปลี่ยนแปลง	9-1
9.1 การประเมินความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ศึกษาปี พ.ศ.2558	9-1
9.2 การผลิต การซื้อ และการบริโภคอาหารในครัวเรือน	9-5
9.3 สาเหตุของการมีข้าวและอาหารไม่เพียงพอ	9-11
9.4 วิธีแก้ไขปัญหาของครัวเรือนในการขาดแคลนข้าวหรืออาหาร	9-12
9.5 การเปรียบเทียบอาหารที่บริโภคในรอบ 10 ปี	9-14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
9.6 สรุปความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ศึกษา	9-30
บทที่ 10 สภาวะการดำรงชีพ III: รายได้ครัวเรือน และความเปลี่ยนแปลง	10-1
10.1 สถานการณ์ปัจจุบัน	10-1
10.2 การเปลี่ยนแปลงของรายได้	10-15
10.3 ความยากจนในพื้นที่ศึกษา	10-32
10.4 ความไม่มั่นคงทางอาหารเกี่ยวกับการมีรายได้	10-36
10.5 สรุปรายได้และความเปลี่ยนแปลง	10-40
บทที่ 11 คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลง	11-1
11.1 สุขภาวะ	11-1
11.2 สมดุลของการใช้ชีวิต	11-5
11.3 การศึกษาและทักษะ	11-6
11.4 ความสัมพันธ์กับสังคม	11-9
11.5 การมีส่วนร่วมภาคพลเมืองและธรรมาภิบาลในชุมชน	11-11
11.6 สภาพแวดล้อม	11-15
11.7 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	11-18
11.8 ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย	11-22
11.9 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต	11-24
11.10 บทสรุป	11-57
บทที่ 12 ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง	12-1
12.1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและวิธีการวิเคราะห์	12-1
12.2 ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ครัวเรือน	12-5
12.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข	12-10
12.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร	12-12
12.5 สรุป	12-13
บทที่ 13 มุมมองของผู้รับประโยชน์จากโครงการฯ	13-1
13.1 การจัดอันดับ หรือให้คะแนนงานแต่ละด้านและคะแนนความสำเร็จโดยรวมของ สวพส. โดยชาวบ้าน	13-1
13.2 การจัดอันดับความสำคัญและความใกล้ชิดของหน่วยงานสวพส. และหน่วยงานอื่น	13-12

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 14 ความเห็นของเจ้าหน้าที่และข้อเสนอแนะ	14-1
14.1 การให้คะแนนการทำงานของเจ้าหน้าที่โครงการฯ	14-1
14.2 รูปแบบการทำงาน	14-7
บทที่ 15 วิจัยกรณีผลการวิจัย	15-1
บทที่ 16 สรุป	16-1
16.1 ทูทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม และความเปลี่ยนแปลง	16-2
16.2 ประวัติ และการทำงานพัฒนาในพื้นที่	16-6
16.3 ความเสี่ยงทางกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลง	16-6
16.4 ความมั่นคงทางอาหาร	16-7
16.5 รายได้และความเปลี่ยนแปลง	16-8
16.6 คุณภาพชีวิตและความเปลี่ยนแปลง	16-10
16.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความอยู่ดีมีสุข	16-11
16.8 ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง	16-12
16.9 สรุปภาพรวม	16-13
เอกสารอ้างอิง	Ref-1
ภาคผนวกที่ 1 ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ. 2546	A-1
ภาคผนวกที่ 2 การทดสอบความแตกต่างขององค์ประกอบคุณภาพชีวิตระหว่างช่วงเวลา	A-2
ภาคผนวกที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมการในบทที่ 12 โดยวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Limdep	A-3
ภาคผนวกที่ 4 แบบสอบถาม	A-4
ตารางสรุปเปรียบเทียบผลงานวิจัยกับแผนงานวิจัย	A-5
ข้อเสนอแนะ	Rec-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน) ตามแผนการเก็บข้อมูลจำแนกรายพื้นที่
ตารางที่ 3.2	จำนวนตัวอย่างที่ทำการศึกษาจำแนกตามพื้นที่
ตารางที่ 3.3	กระบวนการทำงานพูดคุยเจาะลึก
ตารางที่ 3.4	รายละเอียดของตัวแปรด้านต่างๆ
ตารางที่ 4.1	จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามการมีส่วนร่วมกับ สวพส. รายพื้นที่
ตารางที่ 4.2	จำนวนตัวอย่างตามการมีส่วนร่วมกับโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง (3 กลุ่ม)
ตารางที่ 4.3	การแจกแจงกลุ่มตัวอย่าง
ตารางที่ 4.4	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา
ตารางที่ 4.5	จำนวนหมู่บ้าน ประชากร และ กลุ่มชาติพันธุ์ของพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 8 พื้นที่
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน
ตารางที่ 4.7	การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
ตารางที่ 4.8	การศึกษาของผู้ทำการเกษตรเป็นหลักของครัวเรือน
ตารางที่ 4.9	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน
ตารางที่ 4.10	ประวัติหมู่บ้าน และเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านปางแดงใน (กลุ่มเข้าร่วมฯ)
ตารางที่ 4.11	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านห้วยปง (กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาฯ ปางแดงใน
ตารางที่ 4.12	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่สายป่าเมี่ยง (กลุ่มเข้าร่วมฯ)โครงการพัฒนาฯ ไหล่ชอด
ตารางที่ 4.13	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่สายนาเลา (กลุ่มเข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาฯ ไหล่ชอด
ตารางที่ 4.14	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่บอน (กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาฯ ไหล่ชอด
ตารางที่ 4.15	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านห้วยเป้า (กลุ่มเข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาฯ ห้วยเป้า
ตารางที่ 4.16	สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านห้วยเป้า (กลุ่มไม่เข้าร่วมชาวไทยใหญ่) โครงการพัฒนาฯ ห้วยเป้า

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.17 เหตุการณ์สำคัญหมู่บ้านปากกล้วย โครงการพัฒนาที่สูง ปากกล้วย	4-29
ตารางที่ 4.18 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านปางหินฝน โครงการพัฒนา ปางหินฝน	4-31
ตารางที่ 4.19 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านพุยใต้ โครงการพัฒนา ปางหินฝน	4-34
ตารางที่ 4.20 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่เตอ โครงการพัฒนา แม่สลอง	4-36
ตารางที่ 4.21 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านขุนสถาน โครงการพัฒนา ขุนสถาน	4-38
ตารางที่ 4.22 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านวะโดโรกร (กลุ่มเข้าร่วม) โครงการพัฒนา แม่สลอง	4-40
ตารางที่ 4.23 การเปรียบเทียบสภาพของหมู่บ้านก่อนและหลังการมีถนนของหมู่บ้านวะโดโร โกร	4-41
ตารางที่ 4.24 สรุปเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านเซกลา (กลุ่มไม่เข้าร่วม) โครงการพัฒนา แม่ สลอง	4-42
ตารางที่ 4.25 สภาพถนนในปัจจุบันของแต่ละพื้นที่	4-45
ตารางที่ 4.26 ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงตลาดในปัจจุบัน ในแต่ละพื้นที่	4-45
ตารางที่ 4.27 ความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของน้ำที่ใช้ในปัจจุบันของแต่ละพื้นที่	4-47
ตารางที่ 4.28 แหล่งน้ำที่ใช้ในแต่ละพื้นที่	4-48
ตารางที่ 4.30 ความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของไฟฟ้าในปัจจุบันของแต่ละพื้นที่	4-49
ตารางที่ 4.31 ประเภทไฟฟ้าที่ใช้ในแต่ละพื้นที่	4-51
ตารางที่ 4.32 ความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของโทรศัพท์ในปัจจุบันของแต่ละพื้นที่	4-53
ตารางที่ 4.33 ประเภทโทรศัพท์ที่ใช้ในแต่ละพื้นที่	4-54
ตารางที่ 4.34 ความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของอินเทอร์เน็ตในปัจจุบันของแต่ละพื้นที่	4-55
ตารางที่ 4.35 ประเภทอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในแต่ละพื้นที่	4-56
ตารางที่ 4.36 ปฏิทินการผลิตพืชใน 8 พื้นที่	4-64
ตารางที่ 4.37 จำนวนชนิดพืชที่ปลูกในแต่ละครัวเรือน	4-71
ตารางที่ 4.38 จำนวนชนิดพืช ในแปลงเกษตรรายแปลงของเกษตรกร	4-72
ตารางที่ 5.1 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ปางแดงใน	5-2
ตารางที่ 5.2 ผลจากการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน ปางแดงใน	5-3
ตารางที่ 5.3 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่โหล่งขอด	5-5

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5.4 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน แม่สายนาเลา	5-6
ตารางที่ 5.5 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน แม่สายป่าเมี่ยง	5-7
ตารางที่ 5.6 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ห้วยเป้า	5-9
ตารางที่ 5.7 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน ห้วยเป้า	5-10
ตารางที่ 5.8 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ปากกล้วย	5-12
ตารางที่ 5.9 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน ปากกล้วย	5-13
ตารางที่ 5.10 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ปางหินฝน	5-14
ตารางที่ 5.11 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน ปางหินฝน	5-16
ตารางที่ 5.12 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่แม่สลอง	5-17
ตารางที่ 5.13 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน แม่เต๋อ โครงการแม่สลอง	5-19
ตารางที่ 5.14 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่ขุนสถาน	5-21
ตารางที่ 5.15 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่บ้าน ขุนสถานและแสนสุข	5-22
ตารางที่ 5.16 การทำงานส่งเสริมเกษตรของ สวพส. ในพื้นที่แม่สอง	5-23
ตารางที่ 5.17 ผลการประชุมกลุ่มชาวบ้านเรื่องพืช/กิจกรรมส่งเสริมในหมู่ บ้านวะโคโรกร โครงการแม่สอง	5-24
ตารางที่ 5.18 การกระจายครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนจาก สวพส. แยกตามกลุ่ม เข้าร่วมและไม่เข้าร่วม และตามหัวข้อ	5-30
ตารางที่ 5.19 ค่าเฉลี่ยจำนวนปี และ จำนวนครั้งต่อครัวเรือนของความช่วยเหลือจาก สวพส. ในด้านต่างๆ ในพื้นที่	5-31
ตารางที่ 6.1 การเทียบระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ด้านต่างๆ ปี 2558	6-4
ตารางที่ 6.2 ค่าเฉลี่ยระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี	6-5

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 6.3	การกระจายของมูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.4	ขนาดที่ดินเพื่อการเกษตรของครัวเรือน รายพื้นที่
ตารางที่ 6.5	ขนาดที่ดินเพื่ออยู่อาศัยของครัวเรือน รายพื้นที่
ตารางที่ 6.6	การเทียบระดับทุนทางการเงินด้านต่างๆ เมื่อ ปี 2558
ตารางที่ 6.7	การกระจายของระดับการกู้ยืมของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.8	การกระจายระดับการออมของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.9	การกระจายระดับรายได้ที่มีคนส่งมาให้ของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.10	ค่าเฉลี่ยระดับทุนทางการเงินของครัวเรือนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา
ตารางที่ 6.11	การกระจายของจำนวนปีการศึกษาสูงสุดของสมาชิกครัวเรือน
ตารางที่ 6.12	เวลาที่ใช้ในกิจกรรมชุมชนของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.13	ความพอใจในชุมชนของครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.14	คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้านในปี 2558 ตามความคิดเห็นของครัวเรือน แยกรายพื้นที่
ตารางที่ 6.15	การเทียบระดับทุนทางสังคมด้านต่างๆ เมื่อ ปี 2558
ตารางที่ 6.16	ค่าเฉลี่ยระดับทุนทางสังคมของครัวเรือนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา
ตารางที่ 6.17	ความหลากหลายของชนิดพืชและสัตว์ในป่า ในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 6.18	ความอุดมสมบูรณ์ของป่าในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่
ตารางที่ 7.1	ความแปรปรวนของผลผลิตเกษตรในระยะ 3 ปีนี้ และสาเหตุของความแปรปรวน
ตารางที่ 7.2	ความแปรปรวนของผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 5 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้
ตารางที่ 7.3	ความแปรปรวนของผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้
ตารางที่ 7.4	ความแปรปรวนของราคาผลผลิตเกษตรในระยะ 3 ปีนี้
ตารางที่ 7.5	ความแปรปรวนของราคาผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 5 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้
ตารางที่ 7.6	ความแปรปรวนของราคาผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้
ตารางที่ 7.7	ความแปรปรวนของการขายผลผลิตเกษตรในระยะ 3 ปีนี้

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 7.8 ความแปรปรวนของการขายผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 5 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้	7-11
ตารางที่ 7.9 ความแปรปรวนของการขายผลผลิตเกษตรเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 3 ปีนี้	7-11
ตารางที่ 7.10 ความรุนแรงของภาวะภัยแล้งในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-13
ตารางที่ 7.11 สัดส่วนของผลผลิตที่เสียหายจากการเกิดภาวะภัยแล้งในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-14
ตารางที่ 7.12 มูลค่าความเสียหายของผลผลิตจากการเกิดภาวะภัยแล้งในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-15
ตารางที่ 7.13 ความรุนแรงของการเกิดภัยแล้งเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 5 ปีนี้	7-16
ตารางที่ 7.14 ความรุนแรงของภาวะน้ำท่วมในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-17
ตารางที่ 7.15 สัดส่วนของผลผลิตที่เสียหายจากการเกิดภาวะน้ำท่วมในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-18
ตารางที่ 7.16 มูลค่าความเสียหายของผลผลิตจากการเกิดภาวะน้ำท่วมในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-19
ตารางที่ 7.17 ความรุนแรงของการเกิดน้ำท่วมเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 5 ปีนี้	7-20
ตารางที่ 7.18 ความรุนแรงของโรคแมลงระบาดในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-21
ตารางที่ 7.19 สัดส่วนของผลผลิตที่เสียหายจากการเกิดโรคแมลงระบาดในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-22
ตารางที่ 7.20 มูลค่าความเสียหายของผลผลิตจากการเกิดโรคแมลงระบาดในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	7-23
ตารางที่ 7.21 ความรุนแรงของการเกิดโรคแมลงระบาดเปรียบเทียบระหว่างเมื่อ 10 ปีที่แล้ว กับ 5 ปีนี้	7-24
ตารางที่ 7.22 ครึ่งเรือนในกลุ่มเข้าร่วมฯ ที่ประสบปัญหาความแปรปรวนและภัยธรรมชาติในปัจจุบัน	7-25
ตารางที่ 7.23 ครึ่งเรือนในกลุ่มเข้าร่วมฯ ที่เห็นว่าสถานการณ์ความไม่แน่นอนและภัยธรรมชาติปัจจุบันดีกว่าเมื่อ 10 ปีที่แล้ว	7-26

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 8.1	ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกประกอบอาชีพต่างๆ จำแนกตามพื้นที่ และการเข้าร่วมกับ สวพส. 8-3
ตารางที่ 8.2	การจัดสรรเวลาทำงานของสมาชิกที่ทำเกษตรเป็นหลัก จำแนกตามพื้นที่ และการเข้าร่วมกับ สวพส. 8-8
ตารางที่ 8.3	การจัดสรรเวลาทำงานของสมาชิกที่ทำงานนอกเกษตรเป็นหลัก จำแนกตามพื้นที่ และการเข้าร่วมกับ สวพส. 8-9
ตารางที่ 8.4	ร้อยละของครัวเรือนทำงานประเภทต่างๆ และการเปลี่ยนแปลง จำแนกตามพื้นที่ 8-12
ตารางที่ 8.5	ร้อยละของครัวเรือนที่ทำงานประเภทต่างๆ และการเปลี่ยนแปลง จำแนกตามการเข้าร่วม 8-15
ตารางที่ 8.6	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม บ้านแม่สายป่าเมียง โหล่งขอด 8-23
ตารางที่ 8.7	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม บ้านแม่สายนาเลา โหล่งขอด 8-24
ตารางที่ 8.8	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม บ้านแม่บอน โหล่งขอด 8-25
ตารางที่ 8.9	อันดับความสำคัญของพืชสร้างรายได้ที่เห็นว่าสำคัญที่สุด ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ห้วยเป้า 8-26
ตารางที่ 8.10	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย 8-27
ตารางที่ 8.11	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย 8-28
ตารางที่ 8.12	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมโครงการพัฒนาฯ ปางหินฝน 8-28
ตารางที่ 8.13	พืชที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ขุนสถาน 8-29
ตารางที่ 8.14	พืชที่สำคัญต่อรายได้ตามความเห็นของกลุ่มเข้าร่วมโครงการพัฒนาฯ ขุนสถาน 8-30
ตารางที่ 9.1	ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ 9-4
ตารางที่ 9.2	ครัวเรือนผลิตข้าวเพียงพอกับการบริโภคหรือไม่ 9-6
ตารางที่ 9.3	การผลิตข้าวเพื่อบริโภคแยกตามรายพื้นที่ 9-6

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 9.4	ปริมาณข้าวสารที่ขาดรวม แยกตามพื้นที่	9-7
ตารางที่ 9.5	การมีเงินเพียงพอสำหรับซื้ออาหาร	9-8
ตารางที่ 9.6	การกระจายครัวเรือนที่ขาดเงินและข้าวในรอบปี	9-8
ตารางที่ 9.7	การกระจายการมี/ขาดเงินเพียงพอสำหรับซื้ออาหาร	9-9
ตารางที่ 9.8	พืชอาหารที่ปลูกเองเพื่อบริโภค	9-10
ตารางที่ 9.9	อาหารประเภทไหนที่ครัวเรือนซื้อ	9-11
ตารางที่ 9.10	สัดส่วนการซื้ออาหารบริโภคในครัวเรือนต่อการบริโภคทั้งหมด	9-11
ตารางที่ 9.11	ความบ่อยที่ครัวเรือนไม่มีอาหารหรือเงินซื้ออาหาร	9-11
ตารางที่ 9.12	สาเหตุของข้าวและอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคของครัวเรือน	9-12
ตารางที่ 9.13	วิธีการแก้ไขปัญหาคข้าวไม่พอบริโภค	9-13
ตารางที่ 9.14	วิธีการแก้ปัญหาขาดแคลนอาหารระยะสั้น	9-13
ตารางที่ 9.15	วิธีแก้ปัญหาภาวะอาหารขาดแคลนในระยะยาว	9-14
ตารางที่ 9.16	การเทียบระดับการบริโภคอาหารด้านต่างๆ เมื่อปี พ.ศ. 2558	9-15
ตารางที่ 9.17	การกระจายระดับการผลิตข้าวเพื่อบริโภคในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่	9-17
ตารางที่ 9.18	การกระจายระดับการผลิตอาหารอื่นเพื่อบริโภคในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่	9-17
ตารางที่ 9.19	การกระจายระดับมูลค่าอาหารซื้อ (รวมข้าว) ต่อคนเพื่อบริโภคในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่	9-17
ตารางที่ 9.20	การกระจายระดับการผลิตอาหารจากแหล่งธรรมชาติเพื่อบริโภคในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่	9-18
ตารางที่ 9.21	ค่าเฉลี่ยระดับ (0-5) มูลค่าบริโภคอาหารในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา	9-19
ตารางที่ 10.1	แหล่งรายได้ของครัวเรือน	10-5
ตารางที่ 10.2	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนและสัดส่วนรายได้ต่อรายได้ทั้งหมดจำแนกตามแหล่งรายได้	10-7
ตารางที่ 10.3	อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีจำแนกตามพื้นที่ และประเภทการเข้าร่วมกับ สวพส.	10-18
ตารางที่ 10.4	เส้นความยากจนในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ. 2557-2558	10-32
ตารางที่ 10.5	ความยากจนในพื้นที่ศึกษา	10-33
ตารางที่ 10.6	สัดส่วนครัวเรือนยากจน แยกตามพื้นที่	10-35

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 10.7	การมีรายได้เพียงพอสำหรับซื้ออาหารเพื่อให้ได้พลังงานระดับที่ต่ำสุดต่อร่างกาย เฉพาะกลุ่มที่ไม่มีความมั่นคงทางอาหาร	10-38
ตารางที่ 11.1	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับสุขภาวะแต่ละด้านของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-2
ตารางที่ 11.2	คะแนนเฉลี่ยสุขภาวะโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-5
ตารางที่ 11.3	ระดับความพึงพอใจต่อสมรรถนะการทำงาน-ใช้ชีวิตในชีวิตประจำวันของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-5
ตารางที่ 11.4	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการศึกษาแต่ละด้านของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-7
ตารางที่ 11.5	คะแนนเฉลี่ยด้านการศึกษาและทักษะโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-8
ตารางที่ 11.6	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวชี้วัดด้านความสัมพันธ์กับสังคมของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา	11-9
ตารางที่ 11.7	คะแนนเฉลี่ยความสัมพันธ์กับสังคมโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-11
ตารางที่ 11.8	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองและธรรมาภิบาลในชุมชนของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา	11-12
ตารางที่ 11.9	คะแนนเฉลี่ยด้านการมีส่วนร่วมภาคพลเมืองและธรรมาภิบาลในชุมชนโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-14
ตารางที่ 11.10	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวชี้วัดความพึงพอใจด้านสภาพแวดล้อมของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา	11-16
ตารางที่ 11.11	คะแนนเฉลี่ยสภาพแวดล้อมโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-18
ตารางที่ 11.12	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวชี้วัดความพึงพอใจด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา	11-19

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 11.13	คะแนนเฉลี่ยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-21
ตารางที่ 11.14	ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยของตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา	11-22
ตารางที่ 11.15	คะแนนเฉลี่ยความสัมพันธ์กับสังคมโดยรวมเปรียบเทียบปัจจุบันกับ 5 ปี และ 10 ปีที่ผ่านมาของตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและโดยรวม	11-24
ตารางที่ 11.16	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มเข้าร่วมฯ แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-31
ตารางที่ 11.17	แปลผลคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มเข้าร่วมฯ แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-32
ตารางที่ 11.18	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มเข้าร่วมฯ ปัจจุบัน (2558) เทียบกับ 10 ปีที่แล้ว	11-33
ตารางที่ 11.19	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-39
ตารางที่ 11.20	แปลผลคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบกลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-40
ตารางที่ 11.21	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน ปัจจุบัน (2558) เทียบกับ 10 ปีที่แล้ว	11-41
ตารางที่ 11.22	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-47
ตารางที่ 11.23	แปลผลคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-48
ตารางที่ 11.24	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบปัจจุบันกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ (2558) เทียบกับ 10 ปีที่แล้ว	11-49
ตารางที่ 11.25	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบ	11-55
ตารางที่ 11.26	แปลผลคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบ แยกรายพื้นที่ศึกษา	11-56
ตารางที่ 11.27	คะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละองค์ประกอบปัจจุบัน (2558) เทียบกับ 10 ปีที่แล้ว	11-57

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 11.28	สรุปลำดับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมของแบบจำแนกกลุ่มและไม่จำแนกกลุ่ม
ตารางที่ 11.29	สรุปลำดับคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวมเรียงลำดับจากเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นถึงลดลง
ตารางที่ 12.1	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา (proposed variables)
ตารางที่ 12.2	ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ของครัวเรือน
ตารางที่ 12.3	ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้เกษตรของครัวเรือน
ตารางที่ 12.4	ปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข
ตารางที่ 12.5	ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร
ตารางที่ 13.1	ความสำเร็จในการทำงานของศูนย์ฯ ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม บ้านแม่สายป่าเมี่ยง โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด
ตารางที่ 13.2	การจัดอันดับงานที่โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด ทำ โดยชาวบ้านที่ร่วมโครงการฯ หมู่บ้านแม่สายป่าเมี่ยง
ตารางที่ 13.3	การให้คะแนนความสำเร็จในการทำงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม บ้านแม่สายนาเลา โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด รวม 15 คน
ตารางที่ 13.4	การจัดอันดับงานที่โครงการพัฒนาที่สูงฯ ห้วยเป้าทำ โดยชาวบ้านที่ร่วมโครงการฯ
ตารางที่ 13.5	การให้คะแนนความสำเร็จในการทำงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม 9 ราย โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย
ตารางที่ 13.6	ความสำเร็จในการทำงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ชุนสถาน
ตารางที่ 13.7	การอันดับความสำคัญของหน่วยงานโดยกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้านแม่สายป่าเมี่ยง โหล่งซอด
ตารางที่ 13.8	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม บ้านแม่สายนาเลา โหล่งซอด
ตารางที่ 13.9	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม บ้านแม่บอน โหล่งซอด
ตารางที่ 13.10	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ห้วยเป้า

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 13.11	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วม ปากล้วย 13-23
ตารางที่ 13.12	อันดับความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม โครงการพัฒนาฯ ปากล้วย 13-25
ตารางที่ 13.13	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้าน ปางหินฝน โครงการพัฒนาฯ ปางหินฝน 13-26
ตารางที่ 13.14	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม บ้าน พุยใต้ โครงการพัฒนาฯ ปางหินฝน 13-28
ตารางที่ 13.15	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้าน แม่เตอ โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง 13-29
ตารางที่ 13.16	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม หมู่บ้านแม่เตอ โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง 13-31
ตารางที่ 13.17	การจัดอันดับความสำคัญของหน่วยงาน หมู่บ้านขุนสถาน และแสนสุข 13-32
ตารางที่ 13.18	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้าน วะโตรโกร โครงการพัฒนาฯ ที่สูงฯ แม่สลอง 13-34
ตารางที่ 13.19	อันดับความสำคัญของหน่วยงาน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วม หมู่บ้านเชกลา โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง 13-36
ตารางที่ 14.1	การประเมินตนเองของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการเฉลี่ยรวมทุกพื้นที่ 14-2
ตารางที่ 14.2	ผลการประเมินตนเองของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการรายพื้นที่ 14-5
ตารางที่ 14.3	การให้คะแนนประเมินตนเองของหัวหน้าศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยทุกศูนย์ 14-6
ตารางที่ 14.4	การให้คะแนนระดับหัวหน้าศูนย์ฯ/ หัวหน้า growth pole/ และหัวหน้าลุ่มน้ำ 14-7
ตารางที่ 16.1	สรุปเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ 16-13
ตารางที่ 16.2	สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต 16-15

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 Sustainable Livelihood Framework (DFID, 1999)	2-13
ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวัดคุณภาพชีวิตเสนอโดย OECD (2011b)	3-2
ภาพที่ 3.2 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามช่วงกลางวัน	3-10
ภาพที่ 3.3 การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามช่วงกลางคืน	3-10
ภาพที่ 3.4 กระบวนการพูดคุยกลุ่มแบบ Focus group ในพื้นที่ศึกษา	3-11
ภาพที่ 4.1 ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญของหมู่บ้านปางแดงในโครงการพัฒนา ปางแดงใน	4-18
ภาพที่ 4.2 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญหมู่บ้านห้วยปงโครงการพัฒนาที่สูง ปางแดงใน	4-20
ภาพที่ 4.3 ภาพลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่สายป่าเมี่ยง	4-21
ภาพที่ 4.4 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่สายนาเลา	4-23
ภาพที่ 4.5 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านแม่บอนโครงการพัฒนาที่สูง โหล่งซอด	4-24
ภาพที่ 4.6 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านห้วยเป้าโครงการพัฒนาที่สูง ห้วยเป้า	4-27
ภาพที่ 4.7 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านปากกล้วยโครงการพัฒนา ปากกล้วย	4-30
ภาพที่ 4.8 ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วม โครงการ พัฒนา ปางหินฝน	4-33
ภาพที่ 4.9 ลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญในหมู่บ้านพุยใต้ กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ โครงการ พัฒนา ปางหินฝน	4-35
ภาพที่ 4.10 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญของหมู่บ้านแม่เต๋อ โครงการพัฒนา แม่สลอง	4-37
ภาพที่ 4.11 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญ หมู่บ้านขุนสถาน โครงการพัฒนา ขุนสถาน	4-39
ภาพที่ 4.12 ลำดับเวลาของเหตุการณ์สำคัญของหมู่บ้านวะโดรโกร โครงการพัฒนา แม่สลอง	4-41
ภาพที่ 4.13 ระยะทางเฉลี่ยจากบ้านถึงตลาด รายพื้นที่	4-44

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.14	ระยะเวลาเดินทางโดยรถยนต์จากบ้านถึงตลาดเฉลี่ย รายพื้นที่
ภาพที่ 4.15	การใช้ที่ดินของ 8 ชุมชน
ภาพที่ 4.16	ความอุดมสมบูรณ์ของดินของพื้นที่ทำเกษตรใน 8 ชุมชน
ภาพที่ 4.17	ความอุดมสมบูรณ์ของน้ำในพื้นที่ทำเกษตร
ภาพที่ 4.18	สัดส่วนพื้นที่เกษตรในแต่ละระดับความชัน
ภาพที่ 4.19	พืชที่ปลูกในแต่ละกลุ่มการเข้าร่วมโครงการฯ
ภาพที่ 4.20	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่ทั้ง 8 ศูนย์ฯ
ภาพที่ 4.21	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่บางแดงใน
ภาพที่ 4.22	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่โหล่งซอด
ภาพที่ 4.23	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่ห้วยเป้า
ภาพที่ 4.24	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่ปากกล้วย
ภาพที่ 4.25	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่ปางหินฝน
ภาพที่ 4.26	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่แม่สลอง
ภาพที่ 4.27	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่ขุนสถาน
ภาพที่ 4.28	ประเภทพืชที่ครัวเรือนปลูกพื้นที่แม่สลอง
ภาพที่ 6.1	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี บางแดงใน กลุ่มเข้าร่วมฯ
ภาพที่ 6.2	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี บางแดงใน กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน
ภาพที่ 6.3	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี บางแดงใน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ
ภาพที่ 6.4	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มเข้าร่วมฯ
ภาพที่ 6.5	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน
ภาพที่ 6.6	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ
ภาพที่ 6.7	ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯ

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 6.8 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-12
ภาพที่ 6.9 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-12
ภาพที่ 6.10 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-12
ภาพที่ 6.11 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-13
ภาพที่ 6.12 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-13
ภาพที่ 6.13 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-13
ภาพที่ 6.14 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-14
ภาพที่ 6.15 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-14
ภาพที่ 6.16 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-14
ภาพที่ 6.17 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-15
ภาพที่ 6.18 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-15
ภาพที่ 6.19 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-15
ภาพที่ 6.20 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-16
ภาพที่ 6.21 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-16
ภาพที่ 6.22 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-16

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 6.23 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สอง กลุ่มเข้าร่วมฯบางส่วน	6-17
ภาพที่ 6.24 ระดับความเพียงพอ (หรือคุณภาพ) ของสาธารณูปโภค ในรอบ 10 ปี แม่สอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-17
ภาพที่ 6.25 มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และการเข้า ร่วมฯ	6-19
ภาพที่ 6.26 จำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และการเข้า ร่วมฯ	6-23
ภาพที่ 6.27 รายได้จากลูกหลานส่งให้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และ การเข้าร่วมฯ	6-24
ภาพที่ 6.28 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และ การเข้า ร่วมฯ	6-25
ภาพที่ 6.29 จำนวนหนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และการ เข้าร่วมฯ	6-25
ภาพที่ 6.30 จำนวนเงินที่สามารถใช้ได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 ในแต่ละพื้นที่	6-26
ภาพที่ 6.31 จำนวนเงินที่สามารถใช้ได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2558 จำแนกตามพื้นที่และ การเข้าร่วมฯ	6-27
ภาพที่ 6.32 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงในกลุ่มเข้าร่วมฯ	6-35
ภาพที่ 6.33 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงในกลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-35
ภาพที่ 6.34 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงในกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-35
ภาพที่ 6.35 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-36
ภาพที่ 6.36 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-36
ภาพที่ 6.37 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งซอด กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-36
ภาพที่ 6.38 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-37
ภาพที่ 6.39 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-37
ภาพที่ 6.40 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-37
ภาพที่ 6.41 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-38

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 6.42 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากฉลุย กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-38
ภาพที่ 6.43 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากฉลุย กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-38
ภาพที่ 6.44 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-39
ภาพที่ 6.45 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-39
ภาพที่ 6.46 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-39
ภาพที่ 6.47 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-40
ภาพที่ 6.48 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-40
ภาพที่ 6.49 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-40
ภาพที่ 6.50 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-41
ภาพที่ 6.51 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-41
ภาพที่ 6.52 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-41
ภาพที่ 6.53 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-42
ภาพที่ 6.54 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-42
ภาพที่ 6.55 ระดับทุนทางการเงินของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี เรือน แม่สลอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-42
ภาพที่ 6.56 การศึกษาสูงสุดของครัวเรือน จำแนกตามการมีส่วนร่วมและพื้นที่	6-44
ภาพที่ 6.57 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงใน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-50
ภาพที่ 6.58 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงใน กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-51
ภาพที่ 6.59 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางแดงใน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-51
ภาพที่ 6.60 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งขอด กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-51
ภาพที่ 6.61 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งขอด กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-52
ภาพที่ 6.62 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี โหล่งขอด กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-52

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 6.63 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-52
ภาพที่ 6.64 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-53
ภาพที่ 6.65 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ห้วยเป้า กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-53
ภาพที่ 6.66 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-53
ภาพที่ 6.67 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-54
ภาพที่ 6.68 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปากกล้วย กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-54
ภาพที่ 6.69 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-54
ภาพที่ 6.70 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-55
ภาพที่ 6.71 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ปางหินฝน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-55
ภาพที่ 6.72 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-55
ภาพที่ 6.73 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-56
ภาพที่ 6.74 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-56
ภาพที่ 6.75 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-56
ภาพที่ 6.76 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-57
ภาพที่ 6.77 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี ขุนสถาน กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-57
ภาพที่ 6.78 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ	6-57
ภาพที่ 6.79 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี แม่สลอง กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน	6-58
ภาพที่ 6.80 ระดับทุนทางสังคมของครัวเรือน ในรอบ 10 ปี เรือน แม่สลอง กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ	6-58
ภาพที่ 8.1 ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกประกอบอาชีพต่างๆ จำแนกตามพื้นที่	8-5
ภาพที่ 8.2 จำนวนสมาชิกเฉลี่ยที่ประกอบอาชีพต่างๆ เฉลี่ยจากครัวเรือนที่ประกอบ อาชีพนั้นๆ จำแนกตามพื้นที่	8-5
ภาพที่ 8.3 ร้อยละของครัวเรือนที่มีสมาชิกประกอบอาชีพต่างๆ จำแนกตามการเข้า ร่วมกับ สวพส.	8-6

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 8.4	จำนวนสมาชิกเฉลี่ยที่ประกอบอาชีพต่างๆ เฉลี่ยจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนั้นๆ จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.
ภาพที่ 8.5	การจัดสรรเวลาการทำงานของผู้มีอาชีพเกษตรเป็นหลัก
ภาพที่ 8.6	การจัดสรรเวลาการทำงานของผู้ที่มีอาชีพนอกเกษตรเป็นหลัก
ภาพที่ 8.7	ร้อยละของครัวเรือนทำงานประเภทต่างๆ จำแนกตามพื้นที่
ภาพที่ 8.8	ร้อยละของครัวเรือนทำงานประเภทต่างๆ จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.
ภาพที่ 8.9	ลำดับความสำคัญของพืชพิจารณาจากรายได้เหนือต้นทุนผันแปรของทุกครัวเรือนในกลุ่ม
ภาพที่ 8.10	ลำดับความสำคัญของพืชพิจารณาจากรายได้เหนือต้นทุนผันแปรรวมต่อไร่
ภาพที่ 8.11	ลำดับความสำคัญของพืชพิจารณาจากรายได้เหนือต้นทุนผันแปรรวมต่อครัวเรือน
ภาพที่ 8.12	คะแนนความสำคัญของพืชต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้านแม่สายป่าเมี่ยง โหล่งขอด
ภาพที่ 8.13	คะแนนความสำคัญของพืชต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้านแม่สายนาเลา โหล่งขอด
ภาพที่ 8.14	คะแนนความสำคัญของพืชต่อการดำรงชีวิตตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ บ้านแม่บอน โหล่งขอด
ภาพที่ 8.15	คะแนนความสำคัญของพืช ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย
ภาพที่ 9.1	ความมั่นคงทางอาหาร ในแต่ละพื้นที่ แยกตามกลุ่ม (ร้อยละ)
ภาพที่ 9.2	ความไม่มั่นคงทางอาหาร ในแต่ละพื้นที่แยกตามกลุ่มเข้าร่วมโครงการฯ
ภาพที่ 9.3	การขาดข้าวที่ผลิตเพื่อบริโภคแยกตามรายพื้นที่
ภาพที่ 9.4	ความมั่นคงทางอาหาร ปางแดงใน
ภาพที่ 9.5	ความมั่นคงทางอาหาร โหล่งขอด
ภาพที่ 9.6	ความมั่นคงทางอาหาร ห้วยเป้า
ภาพที่ 9.7	ความมั่นคงทางอาหาร ปากกล้วย
ภาพที่ 9.8	ความมั่นคงทางอาหาร ปางหินฝน
ภาพที่ 9.9	ความมั่นคงทางอาหาร แม่สลอง
ภาพที่ 9.10	ความมั่นคงทางอาหาร ชุนสถาน

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 9.11	ความมั่นคงทางอาหาร แม่ฮ่อง	9-29
ภาพที่ 10.1	รายได้ครัวเรือน และรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนจำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.	10-3
ภาพที่ 10.2	รายได้ครัวเรือน และรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนจำแนกตามพื้นที่	10-3
ภาพที่ 10.3	รายได้ครัวเรือน และรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนจำแนกตามพื้นที่และ การเข้าร่วมกับ สวพส.	10-4
ภาพที่ 10.4	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนทั้งหมด จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	10-11
ภาพที่ 10.5	สัดส่วนรายได้จากแต่ละแหล่งรายได้ต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	10-11
ภาพที่ 10.6	รายได้รวมของครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่การเข้าร่วมและชาติพันธุ์	10-13
ภาพที่ 10.7	รายได้เกษตรของครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่การเข้าร่วมและชาติพันธุ์	10-14
ภาพที่ 10.8	รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.	10-17
ภาพที่ 10.9	รายได้จากการปลูกพืชของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตามพื้นที่	10-24
ภาพที่ 10.10	รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.	10-26
ภาพที่ 10.11	รายได้จากการปลูกพืชของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส.	10-28
ภาพที่ 10.12	รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตาม การเข้าร่วมกับ สวพส. ในแต่ละพื้นที่	10-30
ภาพที่ 10.13	รายได้จากการปลูกพืชของครัวเรือนเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2548 2553 และ 2558 จำแนกตามการเข้าร่วมกับ สวพส. ในแต่ละพื้นที่	10-31
ภาพที่ 10.14	สัดส่วนคนจนในแต่ละพื้นที่ศึกษา (ร้อยละ)	10-33
ภาพที่ 10.15	สัดส่วนครัวเรือนยากจนแยกตามกลุ่มเข้าร่วมฯ แยกตามพื้นที่	10-36
ภาพที่ 10.16	สัดส่วนของครัวเรือนที่มีความไม่มั่นคงทางอาหาร แยกกลุ่มมีเงินพอ และมี เงินไม่พอซื้ออาหารเพื่อให้ได้พลังงานที่จำเป็นต่อร่างกายในระดับต่ำสุด (MDER)	10-39
ภาพที่ 11.1	คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปี และ 10 ปี รายพื้นที่ศึกษา	11-25

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 11.2	คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปี และ 10 ปี ของกลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วนรายพื้นที่ศึกษา
ภาพที่ 11.3	คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปี และ 10 ปีของกลุ่มไม่เข้าร่วม ฯ รายพื้นที่ศึกษา
ภาพที่ 11.4	คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปี และ 10 ปีของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวม รายพื้นที่ศึกษา
ภาพที่ 11.5	คุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเข้าร่วมฯ จำแนกตามพื้นที่ศึกษา รายองค์ประกอบ
ภาพที่ 13.1	เหตุผลที่ชาวบ้านยังอยู่ในโครงการพัฒนาที่สูงฯ ปางแดงใน
ภาพที่ 13.2	การจัดอันดับงานของโครงการพัฒนาที่สูงฯ โฮ่งชอด ในหมู่บ้าน แม่สายป่าเมี่ยง
ภาพที่ 13.3	การให้คะแนนของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาที่สูงฯ ห้วยเป้า
ภาพที่ 13.4	การจัดอันดับงานของโครงการพัฒนาที่สูงฯ ปางหินฝน โดยชาวบ้าน
ภาพที่ 13.5	วิธีการช่วยเหลือของ สวพส. ที่สนใจชาวบ้าน หมู่บ้านปางหินฝน โครงการ พัฒนาที่สูงฯ ปางหินฝน
ภาพที่ 13.6	การจัดอันดับงานของโครงการพัฒนาที่สูงฯ แม่สลอง โดยเกษตรกร
ภาพที่ 13.7	การจัดอันดับงานของโครงการพัฒนาที่สูงฯ ชุนสถาน
ภาพที่ 13.8	การจัดอันดับความสำคัญของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในพื้นที่หมู่บ้านปาง แดงใน (กลุ่มเข้าร่วมฯ) โครงการฯ ปางแดงใน
ภาพที่ 13.9	Venn diagram ความสำคัญ และ ความใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงาน ในหมู่บ้านปางแดงใน (กลุ่มเข้าร่วมฯ) โครงการฯ ปางแดงใน
ภาพที่ 13.10	การจัดอันดับของหน่วยงานต่างๆ หมู่บ้านห้วยปง (กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาที่สูงฯ ปางแดงใน
ภาพที่ 13.11	Venn diagram ความสำคัญ และใกล้ชิดหน่วยงานต่างๆ ในบ้าน ห้วยปง (กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ)โครงการฯ ปางแดงใน
ภาพที่ 13.12	Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็น ของกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้านแม่สายป่าเมี่ยง โครงการพัฒนาที่สูงฯ โฮ่งชอด
ภาพที่ 13.13	คะแนนความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้าน แม่สายนาเลา

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 13.14 Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ บ้านแม่สาयนาเลา โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด	13-18
ภาพที่ 13.15 คะแนนความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ บ้านแม่บอน โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด	13-20
ภาพที่ 13.16 Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ บ้านแม่บอน โครงการพัฒนาที่สูงฯ โหล่งซอด	13-20
ภาพที่ 13.17 Venn Diagram ความสำคัญต่อชุมชนและความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ห้วยเป้า	13-22
ภาพที่ 13.18 Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้านปากกล้วย โครงการพัฒนาที่สูงฯ ปากกล้วย	13-24
ภาพที่ 13.19 คะแนนความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย	13-25
ภาพที่ 13.20 Venn Diagram ระยะความสัมพันธ์ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ปากกล้วย	13-26
ภาพที่ 13.21 Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ปางหินฝน	13-27
ภาพที่ 13.22 Venn Diagram ความใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ บ้านพุยใต้ โครงการพัฒนาฯ ปางหินฝน	13-29
ภาพที่ 13.23 คะแนนความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้านแม่เตอ โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง	13-30
ภาพที่ 13.24 Venn Diagram ระยะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง	13-30
ภาพที่ 13.25 Venn Diagram ระยะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชนตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ หมู่บ้านแม่เตอ โครงการพัฒนาฯ แม่สลอง	13-31
ภาพที่ 13.26 คะแนนความสำคัญของหน่วยงานตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้านขุนสถานและแสนสุข โครงการพัฒนาฯ ขุนสถาน	13-33
ภาพที่ 13.27 Venn Diagram ระยะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชนตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ โครงการพัฒนาฯ ขุนสถาน	13-33

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 13.28 การจัดอันดับหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อชาวบ้าน ตามความคิดเห็นของกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ หมู่บ้านขุนสถาน และแสนสุข โครงการพัฒนาฯ ขุนสถาน	13-34
ภาพที่ 13.29 การจัดอันดับหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อชาวบ้าน หมู่บ้านวะโดรโกร (กลุ่มเข้าร่วมโครงการ) โครงการพัฒนาที่สูงฯ แม่ฮ่อง	13-35
ภาพที่ 13.30 Venn Diagram ระยะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ตามความคิดเห็นของกลุ่มเข้าร่วมฯ หมู่บ้านวะโดรโกร โครงการพัฒนาฯ แม่ฮ่อง	13-35
ภาพที่ 13.31 การจัดอันดับหน่วยงาน ที่บ้านเชกลา (กลุ่มไม่เข้าร่วมฯ) โครงการพัฒนาที่สูงฯ แม่ฮ่อง	13-36

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาวิจัยเรื่องความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่โครงการพัฒนาที่สูงแบบโครงการหลวง และเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง พื้นที่ที่ครอบคลุมประกอบด้วยโครงการพัฒนาที่สูงแบบโครงการหลวง 1) ปางแดงใน 2) โหล่งขอด 3) ห้วยเป้า 4) ปากกล้วย 5) ปางหินฝน ซึ่งอยู่ลุ่มน้ำปิง จ. เชียงใหม่ 6) แม่สลอง ลุ่มน้ำกก-โขง จ. เชียงราย 7) ขุนสถาน ลุ่มน้ำน่าน จ.น่าน และ 8) แม่สลอง ลุ่มน้ำสาละวิน จ. ตาก มีการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่โครงการฯ โดยใช้แบบสอบถามจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น มีจำนวน 908 ตัวอย่าง เป็นครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการของ สวพส. 411 ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วน อาจได้ความรู้ หรือของสนับสนุนบางส่วน แต่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ รวมกลุ่มนี้ 100 ราย และครัวเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง รวมกลุ่มนี้ 397 ราย นอกจากนั้นยังได้มีการสนทนากลุ่มแบบเจาะลึกในทุกพื้นที่ศึกษา

ในด้านการรอบการวิจัย โครงการวิจัยนี้จะใช้แนวคิดการดำรงชีพที่ยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework, SLF) ที่ปรับปรุงโดย OECD (2011b) มาเป็นกรอบในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิต แยกความกินดีอยู่ดีออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นคุณภาพชีวิต ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ สถานะด้านสุขภาพ ความสมดุลของการทำงานและการใช้ชีวิตด้านอื่น การศึกษาและทักษะ ความสัมพันธ์ทางสังคม การมีส่วนร่วมและการปกครอง คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยส่วนบุคคล และ ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ส่วนที่ 2 เป็นสภาพความเป็นอยู่ด้าน รายได้ การจ้างงาน และ ความมั่นคงทางอาหาร โครงการศึกษาวิจัยนี้จะเน้นการวัดผลลัพธ์ในการดำรงชีพ ซึ่งคือคุณภาพชีวิต และความกินดีอยู่ดี และเชื่อมโยงกับปัจจัยด้านทุนทางสังคม เพื่อหาว่าตัวแปรใดมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ในการดำรงชีพ

ผลการศึกษาด้านสภาพทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่ศึกษา 8 พื้นที่ โดยรวม พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ศึกษามีสภาพที่ดินที่มีความลาดชัน ขาดน้ำชลประทาน บางพื้นที่ขาดสาธารณูปโภคที่สำคัญ เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ การเข้าถึงตลาด แต่การมีถนนก็ดีพอควร แม้ว่าบางพื้นที่จะไกล ครัวเรือนมีขนาดใหญ่ ขาดการศึกษา ขาดการส่งเสริมทางเกษตรจากภาครัฐ จนกระทั่งมี สวพส. เข้ามาทำงานพัฒนาในพื้นที่ เป็นชุมชนที่ทำการเกษตร

เป็นหลัก และตอบรับกับการส่งเสริมเทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ๆ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เกษตรผสมผสานอย่างดี

ภาพของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรอบ 10 ปีในพื้นที่โครงการ 8 แห่ง พบว่า ความเสี่ยงในหลายด้านลดลงเมื่อเทียบกับปัจจุบัน กับในอดีต 5 ปี และ 10 ปี เช่นความเสี่ยงเรื่องผลผลิต ราคาตลาด ภัยแล้ง น้ำท่วม และโรคแมลง ในกลุ่มร่วมโครงการฯ เทียบกับกลุ่มที่ไม่ร่วมโครงการฯ

ด้านความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน พบว่าในหลายพื้นที่ที่ศึกษายังไม่มั่นคงในหลายพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษา ปากกล้วย และ แม่สลอง ยังมีความไม่มั่นคงทางอาหารในระดับสูงอยู่ การเข้าร่วมกับโครงการฯ จะทำให้ความมั่นคงทางอาหารดีขึ้น พื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคงทางอาหารน้อยที่สุด คือ ที่ ขุนสถาน และห้วยเป้า รองลงมาคือที่ ปางหินฝน และ แม่สลอง

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ครัวเรือนระบุว่าทำให้อาหารไม่เพียงพอคือ รายได้ไม่เพียงพอ ผลผลิตต่ำ และ ขาดแคลนน้ำ ตามลำดับ สำหรับวิธีแก้ไขปัญหาขาดแคลนอาหารระยะสั้น คือ ยืมเงิน หรืออาหารจากเพื่อนบ้าน หรือญาติ เก็บผัก หาของป่า ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และ หางานรับจ้างทำ ส่วนวิธีแก้ปัญหาระยะยาว คือ ปลูกผัก และพืชต่างๆเพิ่มขึ้น เลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น และรับจ้าง เป็นหลัก

ในด้านแหล่งอาหารที่บริโภคในรอบ 10 ปี ส่วนใหญ่พบว่า อาหารจากแหล่งธรรมชาติลดลง การผลิตข้าวลดลง และมูลค่าอาหารที่ซื้อมากขึ้น พบว่า เศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรรมมีการเข้าสู่เศรษฐกิจที่พึ่งพาเงินมากขึ้น ความจำเป็นที่ต้องหารายได้เงินสดก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ในด้านรายได้ อาจแบ่งกลุ่มรายได้ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มรายได้สูง คือ ขุนสถาน จ. น่าน กลุ่มที่ 2 กลุ่มรายได้ปานกลาง คือ ปางหินฝน ห้วยเป้า และ ปากกล้วย จ. เชียงใหม่ กลุ่มที่ 3 กลุ่มรายได้ต่ำ แม่สลอง จ. เชียงราย ปางแดงใน และ โหล่งขอด จ. เชียงใหม่ กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มรายได้ต่ำมาก คือ แม่สลอง จ. ตาก พื้นที่ที่มีรายได้ต่ำสุด ความยากจน สูงสุด คือ แม่สลอง แม้ว่ามียัตราการเติบโตทางรายได้ดีในรอบ 10 ปี

รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนมียัตราการเติบโตที่สูงในช่วง 10 ปี คือ พ.ศ. 2549–2558 ในกลุ่มเข้าร่วมฯ มียัตราการเติบโตโดยรวม ร้อยละ 10 ต่อปี ในขณะที่กลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วน และกลุ่มไม่เข้าร่วมฯ มียัตราการเติบโตโดยรวม ร้อยละ 6 ต่อปี ส่วนรายได้จากการปลูกพืชมีการเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนในพื้นที่ต่างๆ ของกลุ่มของครัวเรือนที่เข้าร่วมกับ สวพส. ในช่วง 5 ปี หลัง เช่น ปางแดงใน ปากกล้วย ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สลอง จ. เชียงราย และขุนสถาน จ.

น่าน เมื่อเทียบรายได้และความเปลี่ยนแปลงทางรายได้ พบว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มเข้าร่วมฯ และไม่เข้าร่วมฯ เห็นชัดที่สุดที่ขุนสถาน จ. น่าน และปากกล้วย จ. เชียงใหม่ อาจสรุปได้ว่า สวพส. ได้มีส่วนทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้มากขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีความยากจนลดลง และทำให้ศักยภาพในการหาซื้ออาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารดีขึ้น

คุณภาพชีวิตโดยรวมของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ พบว่า ครัวเรือนในพื้นที่โหล่งขอด และห้วยเป้า จ. เชียงใหม่ มีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีมากกว่าพื้นที่ศึกษาอื่น แต่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพชีวิตไม่มากนักในรอบ 10 ปี ใน 8 พื้นที่ที่ศึกษา ในปัจจุบัน ถือว่ามีคุณภาพชีวิตโดยรวมดี แต่ที่แม่สอง-จ.ตาก เป็นพื้นที่ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตในรอบ 10 ปีมากที่สุด และเมื่อเทียบระหว่างการเข้าร่วมฯ เข้าร่วมฯ บางส่วน และไม่เข้าร่วมฯ กับ สวพส. พบว่า กลุ่มที่เข้าร่วมฯ ที่แม่สองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากเดิมเมื่อ 10 ปีที่แล้วอยู่ในระดับปานกลาง เป็นระดับ “มาก” ได้ แต่กลุ่มเข้าร่วมบางส่วน และกลุ่มไม่เข้าร่วม แม้ว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในช่วงคุณภาพชีวิตระดับ “ปานกลาง” เช่นเดิม

พื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่เห็นได้ชัดรองลงมาได้แก่พื้นที่ปากกล้วย ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สอง จ. เชียงราย และขุนสถาน จ. ตาก (เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย) เห็นชัดในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม การศึกษาและทักษะ

ในกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฯ พื้นที่ปางแดงใน จ. เชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตน้อยกว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฯ ในพื้นที่ศึกษาอื่นๆ แต่ยังมีระดับใกล้เคียงกับแม่สอง และอยู่ในระดับดีมาก ด้านที่ได้คะแนนน้อยคือด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและสุขภาวะ

โดยรวม พบว่าคุณภาพสิ่งแวดล้อม” มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือ “การศึกษาและทักษะ” แต่ “ความสัมพันธ์ทางสังคม” และ “สุขภาวะ” มีการเปลี่ยนแปลงลดลง เมื่อเทียบกับ 10 ปีก่อน จากสรุปลำดับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต ในบางพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตมีทิศทางที่แย่ง กลุ่มเข้าร่วมโครงการฯ กับ สวพส. มีคะแนนเป็นลบที่น้อยกว่ากลุ่มเข้าร่วมฯ บางส่วนและไม่เข้าร่วมฯ

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลลัพธ์การดำรงชีพในหลายๆด้านโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติ ด้านรายได้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ ประกอบด้วย การศึกษาสูงสุดของครัวเรือน ขนาดพื้นที่เกษตร ทรัพย์สินของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ปางแดงใน ปากกล้วย ห้วยเป้า ขุนสถาน

และปางหินฝน ส่วนปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้รายได้ครัวเรือนลดลง ได้แก่ การมีพื้นที่ทำการเกษตรที่ลาดชันตั้งแต่ 20 เป็นต้นไป ถ้าพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้เกษตรกรของครัวเรือนในปี 2558 ได้แก่ ขนาดพื้นที่เกษตร ทรัพย์สินของครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือน การเข้าร่วมกับ สวพส. และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ ปางแดงใน ปากกล้วย ขุนสถาน และปางหินฝน การเข้าร่วมกับ สวพส. นั้นมีโอกาสในเกษตรกรสร้างรายได้เพิ่มขึ้นถึงประมาณ 25,000 บาท

สำหรับผลลัพธ์การดำรงชีพทางด้านการอยู่ดีมีสุขนั้น พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือน ได้แก่ ความพอใจในชุมชน คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกับ สวพส. การมีไฟฟ้า และเป็นครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ปากกล้วย โหล่งขอต ห้วยเป้า ปางหินฝน จ. เชียงใหม่ และขุนสถาน จ. น่านอีกด้วย ดังนั้นสิ่งที่ยังต้องการการพัฒนาและส่งเสริมในพื้นที่ของโครงการเพื่อเพิ่มความอยู่ดีมีสุขให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การพัฒนาสังคมและชุมชน การส่งเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านไฟฟ้า เพราะมีหลายชุมชนในพื้นที่ศึกษายังมีปัญหาเรื่องการมีไฟฟ้าใช้

สำหรับผลลัพธ์การดำรงชีพด้านความมั่นคงทางอาหาร พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหาร ได้แก่ คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน และความหลากหลายของพืชที่ปลูก นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ห้วยเป้า และปางหินฝน จ. เชียงใหม่ แม่สลอง จ. เชียงราย และ ขุนสถาน จ. น่าน มีความน่าจะเป็นที่จะมีความมั่นคงทางอาหารสูงกว่าพื้นที่อื่น ส่วนจำนวนสมาชิกครัวเรือนมีอิทธิพลต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร ดังนั้น การศึกษานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพชีวิตของเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถช่วยเหลือกันและกันด้านอาหารได้ ความหลากหลายของชนิดพืชก็มีส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มมูลค่าอาหารบริโภคของครัวเรือน อีกทั้งจำนวนชนิดพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการฯ ก็มีส่วนช่วยทำให้ครัวเรือนมีผลผลิตพืชเพื่อขาย สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และครัวเรือนสามารถนำรายได้นั้นไปซื้อหาข้าวและอาหารได้ เป็นการเพิ่มความมั่นคงทางอาหารอีกทางหนึ่ง การมีสมาชิกในครัวเรือนที่สูงก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารได้

ในด้านความคิดเห็นของชาวบ้าน สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในเรื่องความสำคัญและใกล้ชิดกับชาวบ้านและกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ กล่าวโดยรวมคือ ชาวบ้านเห็น

ความสำคัญของ สวพส. เป็นอันมาก ว่าเป็นหน่วยงานที่ทำงานพัฒนาการเกษตร และ ใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นอย่างดี

อาจสรุปว่าผลสำเร็จของการพัฒนาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ทาง สวพส. ได้ประสบผลสำเร็จดีมากในทุกๆด้าน ได้ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น และชาวบ้านก็เห็นความสำคัญของ สวพส. ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเขา ความสำเร็จของ สวพส. เห็นได้ชัดขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเมื่อ สวพส. มียุทธศาสตร์การทำงาน และระบบการทำงานที่ดีขึ้น และเกิดจากความทุ่มเทการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

Abstract

This research on “Changes in Highland Communities’ Quality of Life” has as its objectives to study changes in quality of life of highland communities within 8 the Highland Research Development Institute (HRDI) operated project areas and to find out factors influencing outcomes of highland communities’ quality of life development. The study areas cover HRDI project in 1) Pang Daeng Nai 2) Loong Kod 3) Huay Pao 4) Pa Kluay 5) Pang Hin Fon in Ping Watershed in Chiang Mai province 6) Mae Salong, Kok–Mekong Watershed in Chiang Rai province 7) Khun Satan, Nan Watershed in Nan province and 8) Mae Song, Salawin Watershed in Tak province. A total of 908 households were interviewed using questionnaires comprising 411 households who have participated in HRDI activities, 100 households who have partially participated in HRDI activities and 397 households who have not participated in HRDI activities. Moreover, in–depth focus groups were also conducted in all sites.

The research used Sustainable Livelihood Framework (SLF) which was modified by OECD (2011) as its conceptual framework guiding data collection and analysis. Well–being was divided into 2 parts: the first covered 8 components including health status, work–life balance, education and skills, social connections, civic engagement and governance, environmental quality, personal security and subjective well–being, the second part dealt with material well–being namely income, employment and food security. The research will find out relationship between social capital and outcomes on quality of life and well–being to determine which factors have influence on the livelihood outcomes.

The research finds out that in terms of physical conditions the study areas have mostly sloping land areas, no irrigation and some areas lack important infrastructure like electricity and telephone or access to market. There are nevertheless good roads in these areas although some areas are quite remote. The households are large in size, have low education and had low access to government extension service until HRDI came to the areas. These communities are mainly agriculturalists and are responsive to new agricultural

technologies and environmental conservation. They readily adopt tree-based crops and integrated farming.

Risk situations in the past 10 years in the 8 project areas reveal that there have been a reduction of risk in the past 5 years and 10 years e.g. output, price, market, drought, floods and pests among those who have participated in HDRI activities as compared to those who have not done so.

In terms of food security, it is found that in many project areas, food security situations are not yet good. Pa Kluay and Mae Song areas have quite high levels of food insecurity. To participate in the project activities has improved situations of food security. Areas which have least problems in food insecurity are Khun Satan and Huay Pao followed by Pang Hin fon and Mae Salong.

The most important reasons which the households reported to be the causes of food insecurity are insufficient income, low yield and lack of water respectively. Short-term strategies to cope with food shortages are borrowing money or food from neighbors or relatives, find wild vegetables, growing own vegetables, raising farm animals and seeking off-farm employment. Long-term strategies include growing more vegetables, raising more farm animals and seeking more off-farm employment.

In terms of sources of food in the last 10 years, it is found that wild food and rice production have been reduced and purchased food has increase. Household economy has been more cash dependent and the need to find cash is increased accordingly.

In terms of income, it is found that there are four main income groups. First group has high income and this is in Khun Satan, Nan province. The second group has medium income and this is in Pang Hin Fon, Huay Pao and Pa Kluay, Chiang Mai province. The third group has low income and this is in Mae Salong, Chiang Rai province, Pang Daeng Nai and Loeng Kod in Chiang Mai province. The fourth group has very low income and this is in Mae Song in Tak Province although the growth in income here has been good in the past 10 years.

The growth rate of average income per household in the past 10 years within the households who have participated in HRDI activities is 10 per cent per annum while for those who have not participated in HRDI activities is 6 per cent per annum. Crop-related income have increased significantly among those who participated in HRDI activities in the last 5 years e.g. in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Pang Hin Fon in Chiang Mai province, Mae Salong in Chiang Rai province and Khun Satan in Nan province. Comparing income and changes in income between those who have participated and have not participated in HRDI activities, the most visible difference among the two groups are seen in Khun Satan, Nan province and Pa Kluay, Chiang Mai province. It can be concluded that HRDI has assisted villagers participated in its activities to have higher income in the past 10 years, having less poverty and more potential to have income to buy food for improved food security.

In terms of quality of life and changes in quality of life, it was found that those households in Loung Kod and Huay Pao, Chiang Mai province have higher total quality of life than the households in other areas although the changes in quality of life in these areas in 10 years have not been large. Among the 8 areas under study, the quality of life of the households has been very good but the changes in the quality of life in 10 years have been the greatest in Mae Song, Tak province. Comparing among those who have participated in HRDI's activities, those who partially participated and those who have not participated in HRDI's activities, it was found that those who participated in HRDI's activities improved their quality of life. 10 years ago, they had medium level of quality of life and now they have good quality of life. But for those who partially participated or did not participate with HRDI's activities, their quality of life is still in the medium level. The areas whereby the rate of change of quality of life have been visible apart from Mae Song are Pa Kluay and Pang Hin Fon, Chiang Mai province, Mae Salong, Chiang Rai province, and Khun Satan, Nan province. Quality of environment and education and skills are aspects which are more visible in these areas.

Among those who have participated with HRDI's activities, the households in Pang Daeng Nai, Chiang Mai province have lower quality of life than the households in other

areas but still at the comparable level with those Mae Song and still classified in the good level of quality of life. Aspects of quality of life with lower scores are social connections and health status.

In the overall, it was found that environmental quality has been improved, next areas of improvement is education and skills. On the other hand, social connections and health status have been declined comparing with 10 years ago. Nevertheless, for those areas which have a downward trend, the households who have participated in HRDI's activities have had a lower downward trend compared with those who have partially participated or have not participated in HRDI's activities.

This research has an analysis of factors influencing many aspects of livelihood outcomes using econometrics. In terms of income, the factors influencing improved income are found to be maximum education of the household members, size of farm land, household assets and household size. Improved income is remarkable in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Huay Pao and Pan Hin Fon in Chiang Mai province and in Khun Satan, Nan Province,. Factors effecting reduction in income include more than 20 per cent sloping farm land. Factors affecting increased in agricultural income in 2015 were agricultural land, household assets, household size, participation in HRDI's activities. Increased agricultural income was remarkable in Pang Daeng Nai, Pa Kluay, Pang Hin Fon in Chiang Mai province and Khun Satan, Nan province. Participation in HRDI's activities can increase household income about 25,000 baht per household.

In terms of well-being, it is found that factors influencing improved well-being are satisfaction in community, neighbors' quality of life and participation of HRDI activities and access to electricity. It is found that those households in Pa Kluay, Luong Kod, Huay Pao and Pang Hin Fon in Chiang Mai province and Khun Satan, Nan province have remarkable level of well-being. Therefore, what is needed to promote community well-being include community and social development, infrastructural development especially access to electricity. Many study areas are still found to have problems accessing electricity. In terms of food security, factors influencing improved food security are neighbors' quality of

life and diversified cropping. It is also found that the households in Huay Pao and Pang Hin Fon Chiang Mai province and Mae Salong, Chiang Rai province and Khun Satan, Nan province have notably enjoyed high levels of food security. This study has pointed to the importance of social connections and neighbors' quality of life. This can assist households in terms of food security as the community can help each other in terms of food. Moreover, as diversified cropping help increase value of food consumed by the households. HRDI has helped introduce a variety of crops to households enabling them to have more income. Rice and food can then be purchased to increase the households' food security. It was also found that large size of household is a factor to increase food insecurity.

As for the opinion of villagers concerning the importance and relations of the different agencies working in the villages with the villagers, it was found that the villagers saw that HRDI officials as very important to them and that they work closely with the villagers on agricultural extension.

It can be concluded that in the past 10 years, HRDI has been successful in all aspects improving people's quality of life and villagers have appreciated their work which is important to people's livelihood. The success of HRDI is more visible in the last 5 years when it has institutional strategies and improved organization structure as well as dedicated staff to implement development work in HRDI project areas.